

ПУБЛИКАЦИЈА

СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ ВО ЗЕМЈИТЕ НА ЗАПАДЕН БАЛКАН

Безбедноста и здравјето на работното место

ПРВ ДЕЛ: ЗА ПРОЕКТОТ

Проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог во земјите на Западна Европа (SSD-WBC)“ е финансиран од Европската Комисија преку програмата за Оперативни грантови за граѓанското општество - ИПА за поддршка на граѓанските организации на регионалните тематски здруженија.

Времетраење на оперативниот грант: 1.01.2016 г. - 1.01.2017 г.

Општа цел на проектот е: Јакнењето на капацитетите на социјалните партнери во земјите-учеснички да придонесе кон националниот и регионалниот развој на социјалниот дијалог и усогласување со регулативите на Европската Унија - ЕУ (Србија, Црна Гора, Македонија, Босна и Херцеговина и Албанија).

Специфични цели се:

SO1 - Градење на капацитетите на социјалните партнери со цел понатамошно учество во процесот на креирање на одржлива средина за развој на мали и средни претпријатија и создавање на подобра средина за работниците, вклучувајќи ги условите за работа и односот меѓу работодавачите и работниците, бидејќи зајакнувањето на капацитетите на социјалните партнери е потребно во процесот на интеграција на регионот во ЕУ.

SO2 - Имплементација на законодавството на ЕУ во областа на социјалниот дијалог во земјите партнери.

SO3 – Зајакнување на влијанието на социјалниот дијалог на носителите на одлуки и закони кои се однесуваат за водење бизнис во земјите вклучени во проектот; да се зголеми влијанието на социјалните (и економски) совети во сите земји и безбедноста и заштитата при работа.

SO4 - Подигнување на свеста за значењето на националниот и локалниот социјален дијалог.

SO5 - Да се зголеми знаењето на целните групи (државните органи, органите на локалната власт, работодавачите и работниците, граѓаните, невладините организации, медиумите и другите групи) за социјален дијалог и заштита при работа.

Главниот апликант и подносител во проектот е црногорската федерација на работодавачи, а партнери се:

- Здружението на работодавачи на ФБиХ;
- Бизнис Албанија;
- Бизнис конфедерацијата на Македонија;
- Српската асоцијација на работодавачи;
- Сојузот на здруженијата на работодавачи на Република Српска.

Целни групи на проектот се: социјалните партнери со фокус на организациите на работодавачи; работодавачите, работниците, претпријатијата (мали и средни претпријатија и големи), организациите на работодавачи, синдикатите, Владата и локалните власти.

Главните резултати од проектот се: R1 - Анализирана е моменталната ситуација на социјалниот дијалог кај проектните партнери и состојбата БЗР; R2 - Предвидени се препораки за решавање на идентификувани недостатоци во работата на социјалните (и економски) совети на национално и локално ниво; R3 - Зголемување на знаењето помеѓу социјалните партнери за техниките на колективното преговарање во земјите партнери во проектот; R4 - Подигање на свеста за важноста на влијанието на социјалниот дијалог на економската состојба во земјите партнери;

ВТОР ДЕЛ: БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО ПРИ РАБОТА НА ЕВРОПСКО НИВО

Безбедноста и здравјето при работа на ниво на ЕУ

Безбедноста и здравјето при работа е една од областите каде што ЕУ има најголемо влијание - со солидна законска рамка која покрива максимален број ризици со минимален број прописи.

Има две главни агенции што ја покриваат оваа тема, а се главните партнери на Европската комисија во овој процес: Европската агенција за безбедност и здравје при работа и Европската фондација за подобрување на животните и работните услови за ширење на информации; тие нудат насоки и промовирање на здрава работна средина - особено во малите бизниси.

Правната основа за активностите за безбедност и здравје на работното место е Директивата 89/391/ЕЕЗ - мерки за подобрување на безбедноста и здравјето при работа. Главните цели на оваа Директива се следниве:

- Поттикнување и подобрување на здравјето и безбедноста во сите сектори, и јавни и приватни.
- Промовирање на правата на работниците да даваат предлози кои се однесуваат на здравјето и безбедноста, да поднесуваат жалби до надлежниот орган и да престанат да работат во случај на сериозна опасност.
- Залагање за соодветна заштита на работниците и сигурност дека ќе се вратат дома во добра здравствена состојба на крајот на работниот ден.

За подобра заштита на повеќе од 217 милиони работници во ЕУ од работа поврзана со несреќи и болести, Европската комисија

донесе Стратешка рамка за безбедност и здравје при работа за 2014-2020 година. Главната цел на оваа стратешка рамка е да ги идентификува клучните предизвици и стратешките цели за безбедност и здравје при работа, да ги презентира клучните активности и да ги идентификува инструментите за справување со истите.

Оваа рамка има за цел да обезбеди дека ЕУ продолжува да игра водечка улога во промовирањето високи стандарди за условите во кои се работи, како во Европа така и на меѓународно ниво, во согласност со Стратегијата Европа 2020 година.

Стратешката рамка идентификува три главни предизвици за безбедност и здравје при работа:

- Да се подобри спроведувањето на постоечките правила за здравје и безбедност, особено преку зајакнување на капацитетите на микро и мали претпријатија за да се воспостават ефективни и ефикасни стратегии за превенција на ризикот;
- Да се подобри превенцијата на болести настанати со работата и соочување со нови и ненадејни ризици, без запоставување на веќе постоечките;
- Да се земе предвид стареењето на работната сила во ЕУ.

Исто така, стратешката рамка предлага начин како да се справат со овие предизвици, со голем број активности во рамките на седумте клучни стратешки цели:

1. Натомошно консолидирање на националните стратегии за безбедност и здравје преку, на пример, координација на политиките и меѓусебно учење;

2. Обезбедување практична поддршка на малите и микро претпријатија со цел да им се помогне подобро да ги почитуваат правилата за безбедност и здравје. Бизнесите ќе имаат корист од техничка помош и практични алатки, како што се проценка на онлајн интерактивните ризици ОИРА и веб платформата за обезбедување секторски алатки за проценка на ризикот;

3. Земјите-членки да го подобрат спроведувањето, на пример, со оценување на ефикасноста на националните трудови инспекторати;

4. Да се поедностават законите со елиминирање на непотребните административни оптоварувања, сè додека зачувувањето на заштитата на здравјето и безбедноста на работниците е на високо ниво;

5. Да се реши стареењето на работната сила во Европа и да се подобри превенцијата од болести поврзани со работата за справување со постојните и новите ризици - како што се наноматеријалите, зелената технологија и биотехнологијата;

6. Да се подобри собирањето статистички податоци за да се согледаат доказите и развојот на алатките за мониторинг;

7. Да се зајакне соработката со меѓународните организации (Меѓународната организација на трудот - МОТ, Светската здравствена организација - СЗО и Организацијата за економска соработка и развој – ОЕЦД); партнерите треба да придонесат за намалување на повредите на работа и професионалните болести, но и за подобрување на условите за работа во целиот свет.

Најважната алатка за информации во врска со законодавството на ЕУ и практиката е ЕУ-ОСХА која е информативна агенција на Европската Унија за безбедност и здравје. ЕУ-ОСХА се труди

работните места во Европа да бидат побезбедни, поздрави и попродуктивни - за доброто на бизнисите, вработените и владите, со промовирање култура на превенција од ризици за подобрување на условите за работа во Европа.

Главните активности на ЕУ-ОСХА се следните:

- **Кампањи за здрави работни места** - за да се подигне свеста за безбедност и здравје при работа (БЗР) се водат две години кампањи во Европа;
- **Онлајн интерактивна проценка на ризикот (ОИРА) проект** - обезбедување онлајн алатки за малите и средните претпријатија за да се процени и да се управува со ризиците на работното место;
- **Истражувањето ЕСЕНЕР**- ова опсежно истражување дава слика за тоа како ризиците по безбедноста и здравјето се менаџираат на работните места во Европа;
- **БЗР ВИКИПЕДИЈА** - колаборативна онлајн енциклопедија на точни и сигурни информации за заштита при работа;
- **Предвидување проекти** - потенцирање и учење нови и нови ризици за БЗР преку посветени предвидени проекти;
- **БЗР прегледи** - обезбедување преглед на специфични теми за заштита при работа и идентификување на приоритетите;
- **НАПО филмови** - серија од кратки, лесни, разбирливи и бесплатни филмови за важни теми за безбедност и здравје на работното место.

Исто така, на ниво на Европската комисија, многу важно тело за БЗР е Советодавниот комитет за безбедност и здравје при работа.

Советодавниот комитет за безбедност и здравје при работа (ACSH) е трипартитно тело формирано во 2003 година со одлука на Советот (2003/C218/01) за да се реструктурира процесот на консултации во областа на безбедноста и здравјето при работа (БЗР) и рационализираат органите создадени во оваа област со претходните одлуки на Советот - имено поранешниот Советодавен комитет за безбедност, хигиена и здравствена заштита при работа (основан во 1974) и Комисијата за безбедност и здравје во рудниците и рударството и други екстрактивни индустрии (основан во 1956). Да се обезбеди континуитет во врска со прашањата кои претходно се занимаваа со безбедност и здравје од страна на Комисијата за рударство. Постоечкото Работно тело (SWP) на рударската индустрија е формирано во рамките на Комисијата (член 5 (4) од Одлуката на Советот 2003/C218/01). Должност на Комитетот е да ѝ помогне на Европската комисија во подготовка, имплементација и евалуација на активностите во областа на безбедноста и здравјето при работа, особено со:

- Давање мислење за иницијативите на ЕУ во областа на заштита при работа (на пример, нацрт-предлози за нови закони, ЕУ програми/стратегии, или за други иницијативи на ЕУ кои имаат влијание на политиката за безбедност и здравје);
- Придонесува про-активно да се идентификуваат приоритетите на политиката за заштита при работа и утврдување на соодветни програми/стратегии;
- Поттикнување на размена на мислења и искуства меѓу земјите-членки и заинтересираните страни, кои работат како во односите помеѓу ЕУ така и на национално ниво.

Комитетот е составен од тројца редовни членови на земјата-членка, и ги претставува националните влади, синдикатите и организациите на работодавачи.

ТРЕТ ДЕЛ: БЗР ВО ЗЕМЈИТЕ НА ЗАПАДЕН БАЛКАН

3.1 БЗР во Црна Гора

Безбедноста и здравјето при работа треба да бидат составен дел на општата култура на секој вработен а, исто така, и на работодавачот и општеството во целост. Постигнувањето на овие цели е огромна задача која бара преземање на конкретни мерки и активности за намалување на штетните последици од работата, како што се професионалните повреди, професионалните болести и болестите поврзани со работата, а воедно заштитата на животот и здравјето на вработените и на другите лица кои се овластени за тоа. Тоа во голема мера зависи од социо-економските услови, нивото на економскиот развој и традицијата на секоја земја. За нивна основа, најважно е да имаат правна рамка која ги дефинира субјектите и нивните права и обврски, меѓусебните односи, одговорностите, активностите и средствата за нивно постигнување.

Правото на заштита при работа е дадено како уставна насока, во согласност со член 64 став 3 и 4 од Уставот на Црна Гора. Законот за заштита и здравје при работата - клучен закон усвоен од страна на Собранието во 2014 година, чие влегување во сила го поништува Законот за заштита при работа. Истото е зачнато во духот на дополнително усогласување со меѓународните стандарди и за внесување на Директивата 89/391/ЕЕЗ на Советот од 12 јуни 1989 година за воведување мерки за да се поттикне подобрувањето на безбедноста при работата.

Новиот концепт, што беше воведен со овој закон, се применува како дополнување на техничките мерки за заштита, безбедност и здравје при работа и за воведување на компонентите на здравјето на вработените; да се прошират обврските и одговорностите на засегнатите страни во работната средина

или во работна средина, со цел да се подигне нивото на безбедност и здравјето при работа, како што се: почитување на општите принципи на здравјето и безбедноста при работа, проценка на ризикот за сите работни места, идентификување на начините и мерките за отстранување на ризикот и обезбедување на нивната примена.

Безбедноста и здравјето при работа претставуваат (заедничка) грижа и одговорност на двете страни - обврската на работодавачот да обезбеди сигурни и безбедни услови за работа но, исто така, и на вработените да ги почитуваат мерките за заштита и да се придржуваат до упатствата за позицијата на која работат. Сето тоа е пропишано со казнената политика за работодавачот и работникот во случај на непочитување на законите и прописите во оваа област.

Работодавачот е должен да обезбеди заштита и превенција за здравјето при работа со отстранување и контрола на ризиците на работното место; информирање и обука на вработените со соодветна организација и потребни ресурси. Во согласност со природата на дејноста, бројот на вработените, организацијата и начинот на работа, правата, обврските и одговорностите на безбедноста и здравјето при работа се уредува со акт или договор за вработување склучен со вработените.

Работодавачот ги спроведува мерките за заштита, со почитување на принципите на:

- Избегнување на ризици;
- Проценка на ризик;
- Елиминирање на ризици на изворот;
- Прилагодување на работата и работното место на вработените, особено во смисла на дизајнирање на работното место, изборот на средства за работа, избор на работа и

методи на производство, со посебен акцент на избегнување монотона работа и работа со одредена брзина и намалување на нивните ефекти врз здравјето на луѓето;

- Прилагодување кон техничкиот напредок;
- Замена на безопасни или помалку опасни околности;
- Подготовка на сеопфатна политика за заштита и здравје при работа, која вклучува технологија, организација на работата, условите за работа, меѓучовечките односи и работни фактори на животната средина;
- Давање приоритет на колективните заштитни мерки во однос на поединечните мерки за заштита;
- Обезбедување соодветни упатства и информации за вработените.

Акт за проценка на ризикот е потребен за сите позиции во компанијата. Истиот треба да се менува во следните случаи:

- За секоја нова опасност и променето ниво на ризик во процесот на работа;
- Кога постојните мерки за заштита не се доволни или не се соодветни;
- Адаптација, реконструкција, катастрофа, генерален ремонт;
- Сериозни, колективни и фатални повреди на работа;
- Кога проценката на ризикот се заснова на податоци што не одговараат на фактичката состојба;
- Промени во активноста.

Од нивото на квалификации, како и од теоретската и практична обука за безбедна работа на вработените, ќе зависи и почитувањето на процесот на работа и доследната примена на мерките за безбедност и здравје при работа за безбедно работење. Работодавачот е должен да обезбеди заштитни мерки за спречување, отстранување и контрола на ризиците на работното место, информирање и обука на вработени со соодветна организација и потребни ресурси. Стручна обука се спроведува и теоретски и практично. Обука за безбедна работа се прави со помош на вработените во моментот на започнување на вработувањето, распоредување на друго работно место, воведување на нови технологии, воведување на нова или замена на капитална опрема, промени во работните процеси и прераспоредување на работа по отсуство кое трае повеќе од една година.

Работодавачот е должен да обезбеди посебна заштита и здравје при работа на вработените жени во текот на бременоста, луѓето под 18-годишна возраст и лицата со посебни потреби. Треба да се земе во превид и промената на работната средина, спроведувањето на мерките за заштита при методите на работа и производството, со што ќе се обезбеди подобрување на условите или повисоко ниво на безбедност и здравје при работа.

Работодавачот обезбедува медицински прегледи за вработените кои се на работни места со посебни услови за работа, односно со зголемен ризик, во случај на повторно вработување на работникот кој не бил на тоа работно место повеќе од една година.

Многу е важна и задолжителна соработката помеѓу работникот, работодавачот и синдикатот во постапката за утврдување на нивните права, обврски и одговорности кои се однесуваат на заштитата на здравјето и безбедноста.

За време на планирањето и воведувањето нови технологии, распоредувањето на работник на работно место со посебни услови или со зголемен ризик, обврска на работодавачот е да се консултира со вработените или нивните претставници, да се заштити здравјето и безбедноста во однос на изборот на средствата за работа, условите, работната средина и нивните последици за заштита на здравјето и безбедноста, како и да ја земе предвид способноста на работникот, што може да влијае на неговата заштита и здравјето.

Работодавачот е должен да му овозможи на претставникот на вработените и синдикатот да ги достави своите забелешки во врска со заштитата на здравјето и безбедноста на надлежниот инспектор во процесот на инспекција.

Вработените имаат право и должност да бидат претходно информирани за мерките за заштита на работното место кое им е доделено, како и да ги исполнуваат условите за нивно спроведување. Инспекторот има право и обврска на работодавачот да му обезбеди предлози, коментари и информации за прашања од безбедноста и здравјето при работа. Исто така, треба да се изврши медицински преглед за соодветните ризици за заштитата и здравјето на работното место, кои се иницираат од работодавачот.

Вработените имаат право да одбијат да работат ако:

- не се претходно информирани за сите опасности и штетности, односно ризиците на работното место или ако работодавачот не им го обезбеди пропишаниот здравствен преглед;
- постои непосредна опасност за животот или здравјето, бидејќи таму не се спроведуваат пропишаните мерки на безбедност, се додека не се обезбедат тие мерки;

- на работните инструменти не се предвидени мерки на заштита и на тој начин директно се загрозува животот и здравјето на луѓето.

Вработениот е должен да се придржува на упатствата што ги добил од страна на работодавачот:

- За време на работата се применуваат предвидените мерки за заштита, се грижи за неговиот/нејзиниот живот и заштита на здравјето и безбедноста на другите вработени кои се изложени на опасност од нивната работа или постапки во водењето на бизнисот, ги користат правилно инструментите за работа, опасните материјали, средствата и опремата за лична заштита при работа и заштитата на уредите; ќе соработуваат со работодавачот и стручното лице со цел да се спроведат сите мерки за заштита на работните места;

Во согласност со неговите знаења, веднаш да го извести работодавачот, во писмена форма или усно или преку претставник на вработените, за неправилности, грешки, штетност, опасност или други настани кои можат да го загорзат неговото работно место или заштитата и здравјето на другите работници;

- Соработува со работодавачот и професионалната личност додека работодавецот не обезбеди безбедни услови за работа.

Вработениот може да не започне да ја извршува работата ако е под влијание на психоактивни супстанции (алкохол, дрога и слично). Тој/таа е должен да се провери дали е под влијание на психоактивни супстанции, на начин и постапка утврдени со акт на работодавачот.

Прифаќа било каква одговорност во случај на неусогласеност со пропишаните мерки за заштита и неисполнување на

обврските утврдени со законот и правилата на работодавачот.

Според извештајот на Управата за инспекциски работи, за 2015 година:

„Најчести нерегуларности кои беа пронајдени во областа на здравјето и безбедноста се: работодавецот не добива и не им издава на вработените алатки и опрема за лична заштита кои се потребни за нивната работа, според експертските наоди и проценката дека тие се предвидени со пропишаните мерки за безбедност; неупотреба на истите од страна на вработените; вработените работат без сертификати за обука за безбедно работење и без лекарски уверенија за нивното здравје за работни места со посебни услови за работа или зголемен ризик; како и отсуство на акт на проценка на ризик за сите работни места. Во оваа област, 36 инспектори спроведоа истрага на самото место, по повод повреди на работата, од кои девет беа фатални, една колективна несреќа и 26 потешки повреди на работа, што претставува намалување од 32,08% во однос на 2014 година. Контролата забележа дека честа причина за повредите на работа се: неупотреба на мерките за заштита на здравјето и безбедноста кои предизвикаа лизгање, пад од височина или длабочина, напад итн.; вработување на лица кои не се обучени за безбедна работа на работни места каде работат и каде не се врши проверка на здравствената состојба; вложување на средствата за работа, како и употребата на истите без претходна проверка и тестирање, и без давање на експертски наоди од овластени организации за заштита и здравје при работа.“

На крајот, секако се покажа дека е подобро да се мисли претходно, односно да работат на превенција и да инвестираат во превенција. Инвестирање во последиците никогаш не е инвестиција. Воспитувањето, школувањето и промоцијата се

едни од највредните предмети од оваа област, а со тоа и мерките кои се однесуваат на заштита на здравјето и безбедноста не произведуваат никакви трошоци за вработените. Во 2016 година Федерацијата на работодавци во Црна Гора (MEF/MEF) и Здружението за заштита при работа во Црна Гора (UZNRCG/УЗНРЦГ) потпишаа Меморандум за разбирање со кој, иако е потврдување на заедничките активности, ги потврди заложбите на МЕФ и УЗНРЦГ за меѓусебна соработка во оваа област. Целта на оваа акција е да се придонесе во делот на спроведување и реализација на заштитата и здравјето на работниците на работното место, промоција и поттикнување на натамошниот развој во оваа област, а со тоа и зголемување на општото ниво на безбедност и здравје при работа, како дејност од јавен интерес.

3.2 БЗР во Македонија

Безбедноста и здравјето при работа е една од темите со која се соочуваат сите работодавачи, но и работници, без разлика на обемот на претпријатието. Обврските, но и правата, се јасно и недвосмислено регулирани и е потребно да се почитуваат од страна на сите чинители на работниот процес подеднакво. Но, теоријата (регулативата) и праксата (применувањето) често се разидуваат.

Безбедноста и здравјето при работа со нашата легислатива е концептирана како составен дел на организацијата на работата и на работниот процес и врз таа основа се обезбедува за секој работник и за секоја корисна работа, без оглед на нејзиниот вид и сложеноста, што е во согласност со уставното начело за правото на секој вработен на заштита при работа.

Основни цели на БЗР се: да се заштитат сите вработени и заинтересирани страни; да се усогласат релевантните национални со меѓународните прописи; да се намалат

опасностите по БЗР; да се регулираат негативните ефекти од ризиците по БЗР; да се оценува/подобрува ефикасноста на БЗР; да се биде подготвен за итни случаи и да се интервенира без одложување; да се обучат и информираат сите вработени во врска со прашања од областа на БЗР итн.

Правото за здравје и правото за безбедност на работа се универзални човекови и работни права. Поради тоа, Меѓународната организација на трудот (МОТ), од своето постоење до денес, има усвоено и објавено 187 декларации и 198 препораки од областа на здравјето и безбедноста на работа.

Со овој закон се утврдуваат мерките за безбедност и здравје при работа, обврските на работодавачот и правата и обврските на вработените од областа на безбедноста и здравјето при работа, како и превентивните мерки против професионалните ризици, отстранувањето на ризичните фактори за несреќа, информирањето, консултирањето, обука на работниците и нивните претставници и нивно учество во планирањето и преземањето мерки на безбедност и здравје при работа. Одредбите од овој закон се применуваат во сите дејности на јавниот и приватниот сектор, за сите лица осигурени од повреда на работното место или професионалните болести според прописите за пензиското, инвалидското и здравственото осигурување и за сите други лица кои се вклучени во работните процеси.

Работодавачот има обврска да обезбеди безбедност и здравје при работа за неговите вработени од секој аспект поврзан со работата. Во рамките на неговите обврски, работодавачот мора да презема мерки потребни за безбедност и здравје при работа на вработените, вклучувајќи заштита од професионални ризици, обезбедување информации и обука и обезбедување соодветна организација и потребни средства, односно да

воведе такви заштитни мерки и да избере такви работни и производствени методи кои ќе го подобрат нивото на безбедноста и здравјето при работа, а ќе се вклучат во сите дејности на работодавачот и на сите нивоа на организацијата. Обврските и работите на безбедноста и здравјето при работа, работодавачот може да ги довери на овластени правни или физички лица, ако тој не е во можност или нема соодветни стручни вработени и техничка опременост таквите работи и обврски самостојно да ги извршува. Ангажирањето на надлежни надворешни овластени правни или физички лица за извршување на стручните задачи во врска со безбедноста и здравјето при работа, не го ослободуваат работодавачот од неговите одговорности во оваа област. Работодавачот ги спроведува мерките за безбедност и здравје при работа врз основа на следниве основни начела:

- избегнување на ризици;
- проценување на ризиците кои не може да се избегнат;
- справување со ризиците на самиот почеток;
- прилагодување на работата кон поединецот особено во однос на карактеристиките на работното место и работната средина;
- избор на лична заштитна опрема;
- избор на хемиски супстанции или препарати;
- избор на работни и производни методи;
- спроведување мерки потребни за одржување и зајакнување на здравјето;
- прилагодување кон технолошкиот напредок;
- замена на опасното со безопасно или помалку опасно;

- развивање на целосна безбедносна стратегија која опфаќа технологија, организација на работа, работни услови, меѓучовечки односи и фактори кои влијаат врз работната средина;
- давање приоритет на колективните безбедносни мерки наспроти поединечните мерки;
- обезбедување на соодветни упатства и инструкции и известувања на вработените;
- Како нова институција и многу значајна по безбедноста и здравјето при работа на вработените е и обврската на работодавачот кој мора да изготви и спроведе изјава за безбедност за секое работно место за проценка на ризикот, прецизирајќи го начинот како и мерките кои треба да се преземат. Ако се променат условите или појави нова опасност на работното место и работната средина за која претходно е изготвена изјава, работодавачот мора да направи нова изјава за безбедност. Начинот на изготвување на изјава за безбедност, нејзината содржина како и податоците врз кои треба да се заснова проценката на ризикот, се пропишани со Правилникот за начинот на изготвување изјава за безбедност.

Безбедноста и здравјето при работа како социјален дијалог помеѓу работодавачите и работниците

Управувањето со безбедноста и здравјето, треба да биде интегрален дел од културата на работното место, од самиот врв на организацијата и надолу, по ниво на управување. Генерално постојат неколку начини на кои работодавачите и менаџерите ја сфаќаат безбедноста и здравјето при работа или културата на безбедноста и здравјето при работа.

Во првата група на работодавачи се оние кои не се грижат за безбедноста и здравјето на своите вработени сè додека не

дојде трудова инспекција и не им изрече казни за непочитување на законските одредби; тоа е патолошка култура на безбедност и здравје при работа.

За разлика од нив, други работодавачи пак сметаат дека безбедноста и здравјето при работа се битни елементи од нивното работење, но преземаат чекори и мерки за безбедност и здравје при работа само кога несреќата на работно место веќе ќе се случи т.н. реактивна култура на безбедност и здравје при работа.

Трета група работодавачи се оние кои даваат значење на прашањата од аспект на безбедноста и здравјето при работа и воведуваат систем на управување со опасности и штетност на работното место и во работната околина, односно тоа се работодавачи со калкулативна култура на безбедност и здравје при работа.

Сè поголем е бројот на работодавачи со т.н. проактивна култура на безбедност и здравје при работа кои ја препознаваат важноста од добро интегрираниот систем и одат чекор понатаму со што перманентно го унапредуваат целиот систем за безбедност и здравје при работа. Безбедното извршување на работните активности се дел од нивната политика на работење.

Тенденција на секоја држава е да обезбеди што повеќе работодавачи кои спаѓаат во т.н. проактивна култура, односно кај кои дел од секојдневниот процес на управување ќе биде безбедноста и здравјето при работа. Ако не се управува со безбедноста и здравјето, не се управува со бизнисот. Учесството на вработените се идентификува како клучен предуслов за успешно управување со безбедноста и здравјето при работа и е главен фактор кој придонесува за намалување на професионалните заболувања и повредите при работа.

Менаџерите со своите вработени треба активно да се ангажираат за да учествуваат во носењето одлуки.

Придобивките од учеството на работниците вклучуваат: ²

- пониски стапки на несреќи; ²
- економични решенија; ²
- посреќна и попродуктивна работна сила; ²
- пониски стапки на отсуство; ²
- поголема свест за ризиците на работното место; ²
- подобра контрола врз ризиците на работното место и др.

Соработката на полето за безбедност и здравје при работа помеѓу менаџментот и работниците или нивните претставници на работното место, претставува суштински елемент во одржувањето на здрава работна средина. Исто така, таа може да придонесе за воспоставување и одржување на добра социјална клима и за постигнување на пошироки цели. Целосно учество на работниците во сите планови и програми за безбедност и здравје при работа кои се направени заради нивна корист нема само да ја обезбеди ефикасноста на таквите мерки, туку ќе овозможи одржување на едно прифатливо ниво на безбедност и здравје по разумна цена. Пристапот се состои од неколку елементи кои меѓусебно се дополнуваат и зависат еден од друг.

Првиот елемент е образованието кое треба да биде неразвоен дел од наставната програма во училиштата и во високообразовните институции. Но, покрај овој елемент важна е и континуираната обука.

Обуката е суштински елемент во одржувањето на здраво и безбедно работно место и претставува интегрална компонента на управувањето со безбедноста и здравјето при работа. Таа

треба да биде распоредена во редовни временски интервали и да биде прилагодена на реалноста при секојдневното извршување на работните обврски. Посебно треба да се истакне дека обуката мора да се прилагоди кон спецификите на работното место и мора да се изведе во согласност со програмата за обука на работниците. Обуката за безбедност и здравје при работа треба да функционира како интегрален дел на обуката за работа и треба да биде инкорпорирана во секојдневните работни обврски во погоните, односно таа не треба да се третира изолирано. Менаџерите, стручните лица и работниците и нивните претставници треба да бидат обучени за безбедно извршување на своите работни обврски. Менаџментот треба да биде сигурен дека сите оние кои имаат улога во производствениот процес се обучени во поглед на техничките вештини кои им се потребни за да ја извршуваат својата работа. Затоа, обуката за стекнување вештини и обуката за запознавање на работното место, работната средина и работниот процес треба секогаш да вклучува и компоненти на безбедност и здравје при работата.

Пристапот кон превенцијата од ризици се остварува и преку подигнување на свеста за истите. Работниците и сите оние кои се директно поврзани со работниот процес, како и сите кои го организираат истиот, треба да бидат свесни за ризиците кои се појавуваат во текот на работата. Предвидувањето на нови ризици и ризици кои може да се појават, било да се од техничка природа или се предизвикани од факторот човек, се од пресудно значење во системот на превенција.

Бидејќи несреќите и повредите при работа се случуваат на поодделното работно место, работодавачите, менаџерите и засегнатите работници треба заеднички да планираат и да започнат превентивни и контролни мерки во рамките на претпријатието. Најефикасната превенција од несреќи и заболувања започнува уште при самото организирање на

работните процеси, кога безбедните работни услови може да се вградат во самиот работен процес. Потребно е да им се објасни должноста на индивидуалните работници да соработуваат при имплементирањето на политиката за безбедност и здравје при работа во рамките на претпријатието. Работниците се особено должни: ²

- Да се грижат за својата безбедност и безбедноста на другите лица кои може да бидат засегнати со нивните постапувања или пропусти; ²
- Да ги почитуваат инструкциите дадени за нивната безбедност и здравје и за безбедноста и здравјето на другите и да ги почитуваат мерките за безбедност и здравје; ²
- Правилно да ги користат безбедносните уреди и заштитната опрема; ²
- Навремено да ги известуваат своите претставници за сите ситуации за кои тие веруваат дека би можеле да претставуваат опасност и кои тие не би можеле да ги поправат самите; ²
- Да известуваат за несреќи или повреди кои се јавуваат во текот на или во врска со работата; ²
- Да побараат и добијат извршување увид од страна на работодавачите и надлежниот орган на места каде сметаат дека има причина за грижа за безбедноста и здравјето; ²
- Да знаат за опасностите на работното место кои може да влијаат врз нивното здравје и безбедност; ²
- Да добијат информации релевантни за нивното здравје и безбедност, кои ги чува работодавачот или надлежниот орган; ²

- Колективно да одбираат претставници за безбедност и здравје при работата.

Пристапот до подобри информации претставува главен услов за значајни, позитивни придонеси од страна на работниците и нивните претставници за контрола на опасностите при работа. Политиката на претпријатието треба да осигури дека работниците можат да добијат помош во оваа смисла од нивните синдикални организации, кои имаат легитимно право да бидат вклучени во сè што е поврзано со заштитата на животот и здравјето на нивните членови. Поголема посветеност на работниците кон грижата за сопствената безбедност и безбедноста на другите лица произлегува од нивното претходно запознавање со штетите и опасностите кои им произлегуваат од работните места, доколку не се применуваат мерки за безбедност и заштита, и не се запознаат со меѓународните прописи од оваа област, но и со домашните прописи кои им нудат соодветна заштита, а која не може да биде под минимумот утврден со меѓународните документи.

Постојат доста докази дека активното учество на работниците води кон драстично подобрување на безбедноста и здравјето на работното место. На пример, Европското истражување на претпријатијата за нови и претстојни ризици – ЕИПНПР (European Survey of Enterprises on New and Emerging Risks – ESENER) покажува дека учеството на работниците во комбинација со посветеност на лидерството води кон многу подобри перформанси за безбедноста и здравјето при работа. Во претпријатијата каде има високо учество на работниците во комбинација со висока посветеност на менаџментот, на пример, има 10 пати поголема веројатност да има воспоставено документирана политика за безбедност и здравје при работата. Во продолжение е даден практичен пример на учество на работниците во пракса, што се однесува на големата

кондиторска компанија Нестле (Nestlé, Јорк, Обединето Кралство) со 2.000 вработени, која имала значителен проблем со повреди од лизгања и препнувања. Во обид да се намали стапката на повреди, компанијата почнала со заедничка иницијатива за обезбедување на безбедни и здрави услови за работа на работниците, преку целосно учество и на нивните претставници. Ова вклучувало специфична процедура за пријавување на повреди од лизгање и препнување и анализа на причините за таквите повреди. Откако биле откриени основните причини, биле свикани заеднички состаноци за споделување на наодите со менаџерите, надзорниците и претставниците на работниците. Овие наоди, понатаму, се споделувале со работната сила преку ефективна информативна кампања којашто вклучувала работи како постери, флаери итн. По три години, оваа кампања довела до 60% намалување на повреди од лизгања и препнувања. По дополнителни 18 месеци, почнала слична кампања во обид да се намалат повредите при рачна работа. Ова резултирало со 40% намалување на таквите повреди во рок од две години.

3.3 БЗР во Република Србија

Системот за безбедност и здравје при работа во Република Србија е регулиран со Законот за безбедност и здравје при работа. При негово составување, колку што е можно повеќе, се применети условите од Директивата 89/391/ЕЕС за воведување мерки за да се поттикне подобрувањето на безбедноста и здравјето на работниците на работното место. Системот за безбедност и здравје при работа е уреден и со подзаконски прописи е транспониран во националното законодавство на одделни директиви на ЕУ кои се донесени врз основа на Директивата 89/391/ЕЕС и другите прописи од областа на безбедноста и здравјето при работа.

Правната рамка ја сочинуваат и ратификуваните Конвенции на МОТ и тоа: Конвенцијата на МОТ бр. 81 - трудова инспекција; Конвенцијата на МОТ бр. 155 - безбедност и здравје при работа; Конвенцијата на МОТ бр. 161 - здравје при работа (услуги); Конвенцијата на МОТ бр. 167 - безбедност и здравје при работа (градежништво); Конвенцијата на МОТ бр. 187 - промотивна рамка за безбедност и здравје при работа и други.

Системот за БЗР има поддршка и во:

- Законот за работни односи („Службен весник РС“, бр.24/05, 61/05, 54/09 и 32/13);
- Законот за здравствена заштита („Службен весник РС“, бр.107/05, 72/09 – др.закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12 и 45/13 – др.закон);
- Законот за здравствено осигурување („Службен весник РС“, бр.107/05 и 109/05 – исправка, 30/10 – др.закон, 57/11, 110/12 – УС и 119/12);
- Законот за пензиско и инвалидско здравствено осигурување („Службен весник РС“, бр.34/03 и 64/04 – УС, 84/04 – др.закон, 85/05, 101/05 – др.-закон, 63/06-УС, 5/09, 107/09, 101/10. 93/12 и 62/13);
- Законот за спречување на злоставување на работно место („Сл. весник РС“, бр. 36/10);
- Законот за општа безбедност на производите („Сл. весник РС“, бр. 41/09);
- Законот за стандаризација („Сл. весник РС“, бр. 36/09);
- Законот за акредитација („Сл. весник РС“, бр. 73/10);
- Законот за хемикалии („Сл. весник РС“, бр. 30/09, 88/10, 92/11 и 93/12);
- Законот за биоцидни производи („Сл. весник РС“, бр. 36/09, 88/10, 92/11);

- Законот за заштита на животната средина („Сл. весник РС“, бр. 135/04, 36/09, 72/09 – др.закон и 43/11- УС);
- Законот за управување со отпад („Сл. весник РС“, бр. 36/09, 88/10);
- Законот за амбалажа и амбалажни производи („Сл. весник РС“, бр. 36/09);
- Законот за заштита од јонизирачки зрачења и од нуклеарна сигурност („Сл. весник РС“, бр. 36/09, 88/10 и 92/13);
- Законот за енергетика („Сл. весник РС“, бр. 57/11, 93/12 и 124/12);
- Законот за ефикасно користење на енергијата („Сл. весник РС“, бр. 25/13);
- Законот за заштита од пожари („Сл. весник РС“, бр. 111/09);
- Законот за основање на систем за образование и воспитување („Сл. весник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/13).

Исто така, постојат многу други закони и подзаконски акти (на пример, прописи во врска со безбедноста на машини, лифтови), техничките прописи и стандарди со чија примена се овозможува остварувањето на безбедни и здрави услови за работа.

Прописите низ кои одделни директиви на ЕУ се транспонирани во националното законодавство, во согласност со Националната програма за интеграција на Република Србија во ЕУ, се:

1) Правилник за безбедност и здравје при работа на привремени и мобилни градилишта („Службен весник на РС“, бр. 14/09 и 95/10), со кој е пренесена Директивата на Советот бр. 92/57/ЕЕЗ, што ги утврдува минималните барања за

безбедност и здравствени барања за привремени или мобилни градилишта;

2) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при експлоатација на минерални сировини во 5 длабоки бунари („Службен весник на РС", бр. 61/10), што ја пренесува Директивата 92/91/ЕЕЗ на Европскиот парламент и на Советот кој ги утврдува минималните барања за подобрување на безбедноста и здравјето на работниците во индустриите за екстракција на минерали односно преку дупчење на минерали;

3) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа во подземна и површинска експлоатација на минерални сировини („Службен весник на РС", бр. 65/10), што ја пренесува Директивата 92/104/ЕЕЗ на Советот од Европскиот парламент и на Советот, кој ги утврдува минималните барања за подобрување на безбедноста и здравјето на работниците во површинските и подземните рудници на индустриски минерали.

4) Правилникот за превентивни мерки за безбедна и здрава работа врз бродови ангажирани во риболов („Службен весник на РС", бр. 70/10), што ја пренесува Директивата 93/103/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот, а ги утврдува минималните безбедносни и здравствени услови што се применуваат за работа на рибарски пловни објекти;

5) Правилникот за превентивни мерки за безбедна и здрава работа поради ризик од експлозивни атмосфери („Службен весник на РС", бр. 101/12, 12/13 - исправка), со што се пренесува Директивата 1999/92/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот што ги утврдуваат минималните барања за подобрување на безбедноста и здравјето на потенцијално изложените работници на ризик од експлозивни атмосфери;

6) Правилник за програмата, начинот и висината на трошоците на подготовка и испит за позицијата координатор за развојот на проектот и на стручниот испит за позицијата координатор на работата („Службен весник на РС", бр. 72/10 и 91 /12);

7) Правила за превентивни мерки за безбедна и здрава работа на работното место, („Службен весник на РС", бр. 21/09), што ја пренесуваат Директивата на Советот 89/654/ЕЕЗ што ги утврдуваат минималните барања за безбедност и здравје при работа;

8) Правила за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при употреба на опремата за работа („Службен весник на РС", бр. 23/09 и 123/12), што ја пренесуваат Директивата на Советот 89/655/ЕЕЗ што ги утврдуваат минималните безбедносни и здравствени услови за користење на работна опрема од страна на работниците при работа и Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2001/45/ЕЗ од 27 јуни 2001 година, со кој се изменува Директивата на Советот 89/655/ЕЕЗ на Советот за минималните барања за безбедност и здравје за употреба на работна опрема од страна на работниците при работа;

9) Правилата за превентивни мерки за безбедна и здрава работа кога се изложени на азбест („Службен весник на РС", бр. 106/09, 6/10 и 15/10), што ја пренесува Директивата на Советот 83/477/ЕЕЗ на Советот за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на азбест при работата;

10) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа кога се изложени на хемиски супстанции („Службен весник на РС", бр. 106/09), кој го транспонираше Упатството на Советот 98/24/ЕЗ, што ги утврдува минималните барања за заштита на работниците од ризиците за нивната безбедност и здравје, што произлегуваат или постои веројатност да се појават, од ефектите на хемиските агенси кои се присутни на

работното место или како резултат на која и да било работни активност кои вклучуваат хемиски агенси, Директивата на Комисијата 91/322/ЕЕЗ на Советот од 29 мај 1991 година за воспоставување на индикативни гранични вредности преку спроведување на Директивата на Советот 80/1107/ЕЕЗ на Советот за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на хемиски, физички и биолошки агенси на работа, Директивата на Комисијата 2000/39/ЕЗ од 8 јуни 2000г. за воспоставување на првата листа на индикативни гранични вредности на професионална изложеност во спроведувањето на Директивата на Советот 98/24/ЕС за заштита на здравјето и безбедноста на работниците од ризици поврзани со хемиски агенси на работа, Директивата на Комисијата 2006/15/ЕЗ од 7 февруари 2006 година за основање втора листа на индикативни гранични вредности на професионална изложеност во спроведувањето на Директивата 98/24/ЕЗ на Советот и дополнување на Директивите 91/322/ЕЕС и 2000/39/ЕЗ;

11) Правилник за обезбедување на етикети за безбедност и здравје при работа б („Службен весник на РС", бр. 95/10), што ја пренесува Директивата на Советот 92/58/ЕЕЗ на Советот за минималните барања за обезбедување на безбедноста и/или здравствени знаци при работа;

12) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа кога се изложени на биолошки опасности („Службен весник на РС", бр. 96/10), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2000/54/ЕС за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на биолошки агенси при работа;

13) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа кога се изложени на вибрации („Службен весник на РС", бр. 93/11), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2002/44/ЕЗ на Советот од 25 јуни 2002

година за минималните барања за безбедност и здравје во врска со изложувањето на работниците на ризици од физички агенси (вибрации);

14) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при изложување на бучава („Службен весник на РС", бр. 96/11), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2003/10/ЕС за минималните здравствени барања за безбедност во врска со изложувањето на работниците на ризици од физички фактори (бучава);

15) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при изложување на канцерогени или мутагени („Службен весник на РС", бр. 96/11), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2004/37/ЕС за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на канцерогени или мутагени при работа;

16) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при изложување на електромагнетно поле („Службен весник на РС", бр. 117/12), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2004/40/ЕС за минималните здравствени и безбедносни барања во однос на изложеноста на работниците на ризици од физички фактори (електромагнетни полиња);

17) Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при изложување на вештачко оптичко зрачење („Службен весник на РС", бр. 120/12), што ја пренесува Директивата на Европскиот парламент и на Советот 2006/25/ЕС за минималните здравствени и безбедносни барања во однос на изложеноста на работниците на ризици од физички агенси (вештачко оптичко зрачење).

Република Србија има составено институционалната рамка која постојано се развива.

Врз основа на Законот за Владата и од Правилникот за постапката на Владата, Советот за безбедност и здравје при работа се основа како повремено работно тело на Владата на Република Србија. Задачите на Советот за безбедност и здравје при работа се:

- Да дава иницијативи за донесување на закони од областа на безбедност и здравје при работа;
- Да дава иницијативи за подготовка на Националната програма за развој на безбедноста и здравјето при работа;
- Да придонесе за приближување на различни позиции на учесниците во социјалниот дијалог во оваа област;
 - Да иницира превентивна политика за сите прашања што се однесуваат на безбедноста и здравјето при работа;
 - Да придонесе за приближување на различните позиции на учесниците во социјалниот дијалог во оваа област;
 - Да започне превентивна политика за сите прашања поврзани со безбедноста и здравјето при работа.

Советот за безбедност и здравје при работа е трипартитно тело кое ги вклучува, покрај претставниците на Министерството за труд, вработување, ветераните и социјалната политика и социјалните партнери, и претставници на други министерства, високо-образовни институции и невладини организации.

Министерството за труд, вработување, боречки и социјални прашања предлага, извршува, развива, спроведува и координира политиката на Владата во областа на безбедноста и здравјето на работа.

Во согласност со Законот за безбедност и здравје при работа, Дирекцијата за безбедност и здравје, како административен орган во состав на Министерството за труд, вработување, ветерани и социјална политика, ги врши работите кои се однесуваат на подготвување на закони од областа на

безбедноста и здравјето при работата и дава мислења за нивната примена.

Инспекторатот за труд, како административен орган во состав на Министерството за труд, вработување, ветерани и социјална политика, врши инспекциски надзор во областа на безбедноста и здравјето при работата и работните односи во текот на имплементацијата на Законот за работни односи, Законот за безбедност и здравје при работа, Законот за заштита на граѓаните од изложеност на чад од тутун, Законот за спречување на вознемирување на работното место, Законот за претпријатија (во делот на безбедноста и здравјето при работа), Законот за волонтерство, Законот за родова еднаквост, Законот за штрајкови, колективни договори (специфични и индивидуални), општите акти и договори за вработување со кои се уредуваат правата, обврските и одговорностите на вработените во организациите, правните лица и другите форми на организација, како и институциите.

Постои една репрезентативна организација на работодавачите во Република Србија - Српската асоцијација на работодавачи, и два репрезентативни синдикати - Конфедерацијата на автономни синдикати на Србија и Обединетите грански синдикати „Независност“.

Српската асоцијација на работодавачи активно учествува во процесот на донесување закони, подзаконски акти и стратешки документи, како и поддршка на акти кои се однесуваат на системот за безбедност и здравје при работа. На ниво на српското Здружение на работодавачи се формира работното

тело за прашањата на безбедноста и здравјето при работа, а посебен дел од вработените на Здружението се занимава со прашањата на безбедноста и здравјето при работа. Целта на српското Здружение на работодавачи, меѓу другото, е подигање на свеста на работодавачите за важноста на безбедни и здрави услови за работа, како и подигање на општата и бизнис културата односно националната култура за превенција во областа на безбедноста и здравјето при работа. За таа цел, Српската асоцијација на работодавачи, сами или во соработка со засегнатите страни и партнери, организира и учествува во различни активности и обуки од областа на безбедноста и здравјето при работа. Обуките се посветени на процесот на процена на ризикот и за мали и средни претпријатија.

Конфедерацијата на автономни синдикати на Србија ја усвои Резолуцијата за безбедност и здравје при работа и, заедно со другите социјални партнери, таа е потписник на Декларацијата за безбедност и здравје при работа. Конфедерацијата на автономни синдикати на Србија, како најстара синдикална организација во Србија, посветува посебно внимание на безбедноста и здравјето при работа. Формиран е специјален тим на експерти за безбедност и здравје при работа во рамките на Секторот за општи работи. Слично на тоа, гранските синдикати формирале посебни работни тела за безбедност и здравје при работа.

Обединетите грански синдикати „Независност“, во нивната програмска ориентација, како една од важните активности, вклучуваат конкретни активности за континуирано подобрување на безбедноста и здравјето при работа. Овие активности „Независност“ ги спроведува првенствено преку работата на Комитетот за Програмата за заштита на животната и работната средина.

Социјално-економскиот совет на Република Србија ги разгледува предлог-законите кои се од значење за економската и социјалната положба на работниците и работодавачите, како и во областа на безбедноста и здравјето при работа, и дава мислење за нив. Во рамките на социо-економскиот совет на Република Србија се формирани четири постојани работни тела, вклучувајќи постојано работно тело за областа на безбедноста и здравјето при работа. Постојаното работно тело за прашањата на безбедноста и здравјето при работа ги подготвува своите стручни мислења, ставови и препораки за одредени материјали и ги доставува до социјално-економскиот совет на Република Србија во текот на одреден временски период. Одлуките за вештачење, позиција, иницијативи и препораки се носат со консензус. По исклучок, ако за важните прашања не постои консензус, постојаното работно тело ги доставува до социјално-економскиот совет на Република Србија за разгледување.

Безбедноста и здравјето при работа е покриена и со колективни договори. За разлика од некои други области каде што во текот на преговорите постои несогласување помеѓу позициите на претставниците на синдикатите и на претставниците на работодавачите, во оваа област тоа не е случај.

Сите три посебни колективни договори содржат одредби за безбедност и здравје при работа во согласност со важечките закони, а Посебниот колективен договор за градежништво и индустрија на градежни материјали отиде чекор понатаму и во членот 27 предвидува обврска за изработка и носење на идентификациски картички: „Со цел да се создадат безбедни и здрави услови за работа и за намалување на непријавената работа, работодавачот е должен да обезбеди идентификациска картичка за секој вработен. На идентификациските картички, со претходна согласност на работникот, треба да стои:

фотографија, име, број на регистрација кај работодавачот, крвна група и број на договорот за вработување на работникот. За време на работата, вработениот е должен да ја носи картичката на видно место.“ И покрај забелешката од страна на Дирекцијата за безбедност и здравје при работа, дека идентификациската картичка не е регулирана со важечките закони на Република Србија, социјалните партнери не се откажале од својата намера да ја вклучат во текстот на оваа одредба на посебениот колективен договор. Ова е еден од начините како социјалните партнери можат да работат заедно за промовирање на безбедноста и здравјето при работа, или да работат заедно за да се подигне свеста за тоа дека превенцијата е поевтина.

3.4 БЗР во Република Српска

Состојба на безбедноста и здравјето при работа во РС

Системот за безбедност и здравје при работа во Република Српска е регулиран со Закон за безбедност и здравје при работа. Тој закон стапи во сила од почетокот на 2008 година и во голема мера е во согласност со барањата на Директивата 89/391/ЕЕЗ која се однесува за воведување мерки за поддршка на подобрувањето на безбедноста и здравјето при работа. Од почетокот на изготвувањето на оваа регулатива, присуствуваа и претставници на социјалните партнери со што започна практиката на донесување прописи кои се под надлежност на Министерството за труд и боречко-инвалидска заштита во Владата на РС, на трипартитна основа. Уставната основа за овој закон се наоѓа во член 40 став 2 од Уставот на Република Српска, кој им гарантира на вработените право на заштита при работа.

Тековната правна рамка во областа на безбедноста и здравјето при работа целосно ги почитува и ратификуваните конвенции

на МОТ, како што се: Конвенцијата бр. 81 - Трудова инспекција, Конвенцијата бр. 155 - Конвенција за безбедност и здравје, Конвенцијата бр.161 - Систем за заштита на безбедноста и здравјето, Конвенција бр.187 - Промотивна рамка за безбедност и здравје и други.

Периодот од донесувањето на Законот за заштита при работа обележа многу високо ниво на нормативни активности, што резултираше со донесување на 22 правилници во областа на безбедност при работа во рамките на кои, во голема мера, директивите на ЕУ од областа на безбедноста и здравјето при работа се вградени во законодавството на Република Српска.

Социјалните партнери, со поддршка и активно учество на сите заинтересирани институции и организации, беа вклучени во сите фази на подготовка на прописите при донесување на наведената регулатива.

Во изминатите неколку години се донесени следниве подзаконски акти од областа на безбедноста и заштита при работа:

- Правилник за проценка на ризикот на работното место и во работната средина 66/08;
- Правилник за постапка и рок на превентивни и периодични прегледи и испитувања на опремата за работа и превентивни и периодични испитувања на работната средина 66/08;
- Правилник за содржината и начинот на издавање на образецот на извештаи за повредите при работа, професионални болести и болести поврзани со работата 66/08;
- Правилник за претходни и периодични лекарски прегледи на работниците на работните места со зголемен ризик 68/08;

- Правилник за висина на трошоците на постапката за утврдување на исполнетите пропишани условите во областа на безбедноста и здравјето при работа 68/08;
- Правилник за трошоци за лиценцирање 68/08;
- Правилник за стручниот испит од областа на безбедноста на работа 70/08;
- Правилник за постапката за утврдување на исполнетите пропишани услови во областа на безбедноста и здравјето при работа 70/08;
- Правилник за начинот на водење на евиденцијата 63/09;
- Правилник за начинот и постапката за обука на вработените за безбедна и здрава работа 42/11;
- Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа во областа загрошена од експлозивни атмосфери 79/11;
- Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа на работното место 79/11;
- Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа при користење на средствата и опремата за лична заштита при работа 30/12;
- Правилник за превентивни мерки за безбедна и здрава работа во рачно пренесување товар 79/13;

Според мислењето на Унијата на работодавачи на Република Српска, наведената регулаторна активност не произведе ефект во смисла на зголемување на нивото на безбедност и здравје при работа. Всушност, имаше зголемување на тешките повреди и повреди со смртен исход (табела). Така, во 2008 година, според Извештајот за работата на Инспекторатот на Република Српска во 2009 година има 5 смртни случаи при колективни

повреди и 52 тешки повреди на работа. Според истиот извештај, во 2009 година се регистрирани 9 смртни и 50 тешки повреди; 2012 година се регистрирани 55 тешки повреди на работа од кои 14 смртни; во 2013 година има 70 тешки повреди и 6 смртни, а во 2014 година се регистрирани 13 смртни и 57 тешки повреди на работа.

Година	Број на смртни повреди при работа во РС	Број на повреди при работа без смртни последици
2007.	7	20
2008.	5	52
2009.	9	50
2010.	15	65
2011.	14	86
2012.	14	55
2013.	6	70
2014.	13	57

Во исто време, нормативните активности значат значително зголемени трошоци на работодавците за да се обезбедат услови за работа и заштита на работа.

Економско-социјалниот совет на Република Српска ги разгледува нацрт-законите и другите прописи од значење за економската и социјалната положба на работниците и работодавачите, како и во областа на безбедноста и здравјето при работа, и дава мислење за нив. Во рамките на Економско-социјалниот совет на Република Српска основано е постојано работно тело за безбедност и здравје при работа. Постојаното работно тело за прашањата во врска со безбедноста и здравјето при работа, подготвува стручно мислење и препораки за специфични материјали и ги доставува до Економско-социјалниот совет на Република Српска.

Помал дел од законската регулатива од областа на безбедноста и здравјето при работа е регулирана со колективни договори. За разлика од некои други области каде што во текот на преговорите постои несогласување меѓу ставовите на претставниците на синдикатите и претставниците на работодавачите, во оваа област тоа не е случај. Изработувачите на прописите од областа на работните односи заземаат некој конзервативен став кон прописите од оваа област, а значаен дел од одредбите кои се однесуваат на работните односи, вклучувајќи и обезбедување на заштитата при работа што биле предмет на колективното договарање, се вградени во законската регулатива.

Здружението на работодавачи на Република Српска не се согласува со овој пристап и преку преговори, а во фаза на изготвување на законската регулатива, се залагаше за пофлексибилен период при уредување на правата од областа на работните односи и безбедност при работа.

Имајќи во предвид дека на 1.01. 2016 година стапи на сила Законот за работни односи (Службен весник на РМ, бр. 16/01) во кој се предвидува престанок на важност на колективните договори во рок од три месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон, Унијата на работодавачи на РС и неговите грански здруженија пристапиле кон колективно договарање на сите нивоа. Во досегашните преговорите немало значителни недоразбирања на преговарачите околу одредбите на колективните договори кои се однесуваат на безбедноста и здравјето при работа.

Здружението на работодавачи на Република Српска, преку континуирана комуникација со членството, има собрано голем број приговори на прописите кои се однесуваат на безбедноста на работното место, со што значително ја попречува работата. И покрај фактот дека по иницијатива на УУПРС е формирана

работна група за анализа на прописите од областа на заштитата при работа, не е забележана промена дека на адекватен начин се надминуваат проблемите во оваа област.

Веќе долги години УУПРС, преку дискусии за најважните плански документи на Владата на Република Српска, укажува на прашањето на одредени подзаконски акти. Еве неколку коментари на УУПРС за законите со цел да се апострофираат проблемите во примената на овие прописи и потребата за зголемување на нивото на заштита на безбедноста и здравјето при работа:

Мерки за подобрување на Правилникот за проценка на ризикот на работното место и во работната средина

1. Примарен извор на правото на ЕУ што се користи за подготовка на овој правилник е Директивата 89/391/ЕЕЗ. Во неведената директива не постои основа за утврдување на содржината на член 3 од Правилникот кој наметнува обврска за ангажирање на медицината на трудот со цел идентификација на ризиците и проценка на ризикот на работното место.

Член 7- точка 3 од Директивата 89/391 вели:

„Ако овие мерки за спречување и заштита не може да се организираат како резултат на недостаток на стручен кадар во компанијата, работодавачот ќе ангажира професионални надворешни услуги или лица.“

Ако наведената точка служи за утврдување на член 3 од Правилникот, јасно е дека работодавачот е слободен во проценката дали има доволно технички ресурси во рамките на компанијата, како и за потребите на ангажирање соодветна професионална организација или поединец.

Исто така, прописите со кои се регулира оваа област во соседните земји ја регулираат и улогата на медицината на

трудот. Во член 13 од Правилникот за начинот и постапката за проценка на ризикот на работното место и работната средина на Република Србија („Службен весник на Република Србија", бр. 101/05) предвидува дека врз основа на проценката на професионалните здравствени услуги, актот на работодавачот за проценка на ризикот одредува специфични здравствени услови што треба да бидат исполнети од страна на вработените на работното место со зголемен ризик. Во истиот правилник, работодавачот кој нема работни места со зголемен ризик не е пропишано дека службите на медицината на трудот се вклучени во извршување на проценката на ризикот.

Медицината на трудот нема да учествува во проценката на ризикот, бидејќи во истата служба постојат правила за одредени медицински и физички услови што треба да бидат исполнети од страна на работниците вработени на работното место со зголемен ризик или на работното место со посебни услови за работа.

2. Во Директивата 89/391/ЕЕЗ не постои основа за определување на период по кој работодавачот е должен повторно да создаде или делумно да го модифицира актот за проценка на ризик, додека тој рок во Правилникот на РС е пропишан и изнесува 3 години, што на членовите на УУПРС им носи големи административни и финансиски трошоци.

Како пример е член 15 од Правилникот за начинот и постапката за проценка на ризикот на работното место и работната средина на Република Србија („Службен весник на Република Србија", бр. 101/05):

„Актот за проценка на ризикот на работното место и во работната средина е предмет на делумни измени и дополнувања (во делот кој се однесува на одредена работа и соодветни работни места), како што следува:

- Во случај на смртни повреди и потешки повреди на работа;
- Во случај на појава на секоја нова опасност или штета, или промени во нивото на ризикот во процесот на работа;
- Кога ќе се идентификуваат мерки за спречување, елиминирање или намалување на ризиците што не се релевантни или не одговараат на проценетата состојба;
- Кога проценката е врз основа на податоци кои не се ажурираат;
- Кога постојат можности и начини за подобрување или дополнување на проценетите ризици.“

Со оглед на тоа дека на голем број работни места нема промена на условите за работа, односно нивото на проценетиот ризик е непроменлив во текот на подолг временски период, а имајќи ги предвид горенаведените аргументи во врска со регулирањето на оваа област со законодавството на ЕУ и Република Србија, јасно е дека нема логичка причина за ревизија на Законот за проценка на ризикот на секои три години.

По серија на состаноци и индивидуални толкувања, соодветното министерство на официјалната интернет страница објави толкување во кое се наведува дека не постои обврска за изработка на акт за проценка на ризикот на секои три години, освен во горенаведените случаи.

3. Голем број на работодавачи има експерти меѓу вработените во компанија кои можат да ги исполнат барањата и постојано да го подигнуваат нивото на безбедност при работа. Покрај тоа, работниците, вработени од страна на компанијата за прашањата на безбедноста и здравјето при работа, го познаваат процесот на производство и се во состојба да ги

идентификуваат потенцијалните ризици на дневна основа на работното место и на работната средина.

Преку едукација и процесот на лиценцирање (релиценцирање) може да се добијат квалитетни кадри кои работодавачот ги усовршува за свои потреби, како и други лица кои правната служба ги ангажира за работи од областа на заштитата при работа. Затоа, ние веруваме дека во измените и дополнувањата на Правилникот треба да се воведат одредба за проценка на ризиците од страна на работодавачот, што ќе ја следи стручна служба од редот на вработените кои го положиле стручниот испит и имаат лиценца за следење на безбедноста и здравјето при работа.

Предлози за подобрување на системот за заштита при работа во Република Српска

1. Со цел да се намалат непотребните трошоци при изработка на актот за проценка на ризикот за индивидуалните работни места каде што има исти услови, како и на идентични проценетите ризици, нудиме создавање на универзален акт за проценка на ризикот за одделните занимања.
2. Ние веруваме дека тоа е потребно, со цел насочување на законот кој е од суштинско значење за подигнување на квалитетот на здравствената заштита при работа, проценка на влијанието на регулативата (PUP) на безбедност и подзаконските акти.
3. Со цел промовирање на социјалниот дијалог и нивото на безбедноста и здравјето при работа, Здружението на работодавачи на Република Српска предлага одржување на тематски конференции и тркалезни маси на кои учество би земале сите заинтересирани институции и организации за

анализа на состојбата во оваа област за да се разгледаат можностите за надминување на идентификуваните проблеми.

Мерки за подобрување на Правилникот за претходни и периодични здравствени прегледи на работниците на работните места со висок ризик („Службен весник на РС", бр. 68/08)

Според овој Правилник работодавачот е должен, ако има работници на работното место со зголемен ризик, на секои 12 месеци да ги испрати на лекарски преглед, што предизвикува високи трошоци. УУПРС-членките сметаат дека крајниот рок треба да биде на секои две години. Ако се оцени кај работниците највисоко ниво на ризик, треба да бидат испратени на прегледи на секои 12 месеци, а за оние кои се изложени на помал степен на ризик да се сугерираат прегледи на секои 24 или 36 месеци.

Во член 9 став 4 од овој Правилник се пропишува дека извештајот на периодични прегледи на работниците треба да содржи проценка на тоа дали нивното здравје е во согласност со препораките на лекарите од претходниот преглед.

Во Уредбата за претходни и периодични здравствени прегледи на работниците на работните места со зголемен ризик, е наведено дека работодавачот му дава задачи/инструкции на работникот, кој е назначен на позицијата со зголемен ризик и на претходните и периодичните прегледи. Работникот пред отпочнување на работата поднесува лекарско уверение, но овој лекарски преглед би требало да се елиминира, за да не се смета како претходен медицински преглед. Периодични

здравствени прегледи на работното место со зголемен ризик се врши на секои 12 месеци и претставуваат голем трошок.

Кај возачите лекарски преглед се прави на 3 години, врз основа на Законот за безбедност во патниот сообраќај („Службен весник на Република Српска", бр. 41/09, 53/10, 101/11.):

Член 189 – „Возачите кои работат со моторно возило или група на возила за јавен превоз, инструктори, како и другите возачи на кои возењето им е примарно занимање, мора да бидат подложени на лекарски преглед во рок не подолг од три години, за да се утврди нивната способност за возење."

Во Законот за безбедност и здравје при работа, член 15, став 1, точка Ж е предвидено, според Актот за проценка на ризикот и евалуацијата на професионалните здравствени услуги, работодавачот да даде согласност за пропишаните здравствени прегледи на вработените. Правилникот за проценка на ризикот на работното место и во работната средина со член 14, став 2, точка I, предвидува дека обврска на работодавецот е да ги упатува вработените на претходни и периодични лекарски прегледи во согласност со проценката на професионалните здравствени услуги и соодветните прописи. Некои компании веруваат дека работодавецот под бруто плата на работниците плаќа и придонеси за здравствено осигурување врз основа на кои секој работник има право на редовна контрола на неговото здравје. Гражата за здравјето треба да биде обврска на секој работник, бидејќи тоа му е овозможено преку придонесите за редовна здравствена заштита. Наметнување обврска на

работодавачите да вршат периодични проверки на вработените кои работат на работни места каде што не е регистриран зголемен ризик, е голем товар.

Правилник за оценка на работната способност на пензиското и инвалидското осигурување („Службен весник на РС", бр. 84/02, 7/05, 29/08, 41/10)

Во постапката за оценување на работната способност, би било корисно да се слушне или достави мислење до припадниците на работодавачите, како што претходно беше пракса. Ова ќе придонесе за пообјективна и попрецизна проценка во случај на преостанатите работни способности, особено во случаи кога постои сомневање дека осигуреното лице ја измамило Комисијата за оценка на работната способност за неоправдана промена на работното место.

3.5. БЗР во Босна и Херцеговина

Технолошкиот и социјалниот развој, набљудуван од секој аспект, влијаеше врз животната и социјална средина и создаде промени во сите оштествени текови, а не само во Законот за работни односи. Во модерното законодавство, безбедноста и здравјето при работа се смета како начин за обезбедување на соодветни услови за работа и животно организирани групи на работници, што претставува битен аспект за заштитата на животната средина.

Од трудово правен аспект особено значајно е што делот кој се однесува на исполнување на обврските во процесот на работа, ги обврзува работодавачот и работникот да се вклучат во одржување на здрава животна средина, а особено да се спречи можноста за загрозување на работната околина.

Заштитата и здравјето на вработените при работа е обезбедено од страна на работодавачот, преку обврската за обезбедување услови за работа во рамките на пропишаните мерки и нормативи за заштита при работа, а потоа со преземање на мерки за безбедност, како и осигурување и обезбедување на заштита од други опасни и штетни материи (доколку користењето на такви материи е неопходно за непречено извршување на работата) што би го загрозиле здравјето и работата на работникот.

Безбедноста при работа е предмет на интерес на многу социјални категории, меѓу кои најмногу се засегнати работниците, бидејќи го штити нивниот живот, а со тоа се обезбедуваат услови за пристојна работа.

Всушност, денес заштитата на вработените и создавањето на безбедни услови за работа се смета како една од основните права на работниците и е поврзана со условите кои треба да го обезбедат нивниот физички, морален интегритет и достоинство.

Инвестициите во подобрувањето на условите за работа ја зголемуваат продуктивноста на работниците и оттука може да се забележи и интересот на работодавачите да вложуваат средства во безбедноста и здравјето при работа. Само задоволен и здрав работник, кој се фокусира на своите работни задачи, може да го обезбеди потребното ниво на продуктивност во неговата работа.

Интересот на властите е да се намалат трошоците за здравствена заштита и да се влијае врз зголемување на работниот век на вработените, што пак има директно влијание врз одржливоста на пензискиот фонд, кој е од интерес на сите граѓани – односно подобрување на социјалната заштита.

Од погоре наведеното јасно е дека правниот концепт на безбедноста и здравјето при работа и при извршување на активности кои се поврзани со работа, е од општо значење за сите и затоа мора да се насочуваат и контролираат работодавачите преку законите и другите прописи и општи акти со цел да се спречи појава и опасност по животот и здравјето на работниците.

ПРАВНА РАМКА

Според Уставот на БиХ во член III е наведено дека правната легислатива со која се уредува безбедноста и здравјето на вработените се однесува и на Дистриктот Брчко. Според Уставот на Федерацијата на БиХ, надлежноста од областа на безбедноста и здравјето при работа се дели на федерацијата и кантоните.

а) закони

- Закон за работни односи (Службен весник на ФБиХ, бр. 26/16);
- Закон за безбедност и здравје при работа (Службен весник на СР БиХ, бр. 22/90);
- Закон за работнички совети (Службен весник на ФБиХ, бр. 38/04);

- Закон за акредитација на БиХ (Службен весник на ФБиХ бр. 19/01);
- Закон за стандардизација на БиХ (Службен весник на ФБиХ, бр. 19/01);
- Закон за заштита од пожари и противпожарна служба (Службен весник на ФБиХ, бр. 64/09);
- Закон за заштита и спасување на луѓето и материјалните добра од природни непогоди и други несреќи (Службен весник на ФБиХ, бр. 39/03, со измени);
- Закон за просторно планирање и користење на земјиштето на ниво на федерацијата (Службен весник на ФБиХ, бр. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10 и 13/10);
- Закон за градежни производи (Службен весник на ФБиХ, бр. 78/09);
- Закон за техничките барања за производите и оцена на сообразноста (Службен весник на ФБиХ, бр. 45/04);
- Закон за заштита на животната средина (Службен весник на ФБиХ, бр. 33/03 и 38/09 изменет и дополнет);
- Закон за заштита на воздухот (Службен весник на ФБиХ, бр. 33/03 и 4/10);
- Закон за заштита на природата (Службен весник на ФБиХ бр. 33/03);
- Закон за води (Службен весник на ФБиХ, бр. 70/06);
- Закон за управување со отпад (Службен весник на ФБиХ, бр. 33/03 и 72/09).

б) Правила и прописи

Постојат голем број начини според кои извршната власт го контролира спроведувањето на прописите и тоа со:

в) Колективните договори

- Општиот колективен договор (Службен весник на ФБиХ, бр. 48/16 и 62/16)
- Колективни договори на ниво на индустрија

г) Меѓународните конвенции

Европската социјална повелба;

Конвенции на Меѓународната организација на трудот:

- C45 Конвенцијата за подземни работи (жени) ,1935;
- C148 Конвенција за работна средина (загадување на воздухот, бучава и вибрации), 1977;
- C155 Конвенција за безбедност и здравје при работа, 1981;
- C161 Конвенција за професионални и здравствени услуги, 1985;
- C162 Конвенција за азбест, 1986;
- C174 Конвенција за спречување на големи индустриски несреќи, 1993;
- C176 Конвенција за безбедност и здравје во рударството, 1995;
- C184 Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001;

- C187 Конвенција за промотивна безбедност и здравје при работа, 2006.

СИСТЕМ ЗА ЗАШТИТА ПРИ РАБОТА

Нормативната рамка за безбедност и заштита при работа во нашиот правен систем е поврзан преку две нивоа. Првиот се однесува на сите работници, а вториот е за одредени категории на работници или работници кои извршуваат задачи под посебни услови.

а) Во рамките на општата законска регулатива за заштита при работа, што ги покрива сите работници, постојат норми со кои се регулираат: хигиенско-техничката заштита, работните часови, условите за вработување, работната средина, карактеристиките (вклучувајќи ги и здравствените) потребни за работа на одредени работни места.

б) Посебно Законот за заштита при работа третира работни места чии работни задачи треба да се реализираат под посебни услови и опфаќаат одредени категории на работници. Работните места кои се извршуваат под посебни услови за работа, и што може да се вршат само од лица кои ги исполнуваат посебните услови во однос на возраста, здравствената, физичката и менталната состојба, како и психолошките, физичките и менталните способности. Во одредени категории се жени, малолетници, бремени жени или работниците кои се времено или трајно неспособни за работа поради повреди или професионални болести и работниците изложени на ризик од настанување на инвалидност.

Законот за работни односи, исто така, вклучува одредби кои ги регулираат меѓусебните обврски на работниците и работодавачите, истакнувајќи дека тие мора да ги почитуваат

правата и достоинството на работниците. Работникот има право, меѓу другото, и на условите со кои се осигурува безбедноста и заштитата на животот и здравјето на вработените, како и други права согласно со законот, колективниот договор, правилникот и договорот за вработување. Од друга страна, работникот е должен да работи во согласност со упатствата на работодавачот што се предвидени во согласност со природата и видот на работата, со почитување на организацијата на работата, како и законите и општите акти на работодавачот. (Види член 7 од Законот за работни односи).

Членот 20 од Законот за работни односи забранува склучување договор за вработување со лице на возраст под 15 години, додека со малолетно лице е можно да се склучи договор за вработување со согласност на законскиот застапник и сертификат за докажување на способноста за работа, обезбедени од страна на лекар или надлежна здравствена установа.

Членот 41 го обврзува работодавачот да обезбеди посебна грижа за организацијата на работата и истата да се прилагоди на работникот при организирање на ноќна работа а, исто така, и условите за безбедност и здравје да се во согласност со природата на работата што ја врши работникот во текот на ноќта или доколку работи во смени. Работодавачот мора да обезбеди заштита по безбедноста и здравјето на вработените кои работат во смени и ноќна работа во согласност со природата на нивната работа, како и да обезбеди средства за заштита и превенција што ќе бидат достапни во секое време и одговараат и се применливи за сите работници. За работниците кои работат ноќе, работодавачот е должен да обезбеди периодични здравствени прегледи најмалку еднаш или на секои две години. Ако лекарскиот преглед утврди дека на работникот му се заканува инвалидност предизвикана од ноќна

работа, работодавачот ќе му понуди договор за вработување за исто или за друго работно место поинакво од ноќната работа (ако постои такво) или ќе му обезбеди стручна обука на работниот со цел да му обезбеди знаење за извршување на други задачи. Ноќната работа е забранета за време на бременост, почнувајќи од шестиот месец од бременоста, за мајките и посвоителите, како и за лицата на кои, врз основа на одлука на надлежен орган, им се доверени на воспитување деца и тоа сè додека тие не наполнат две години.

Според членот 42 се забранува ноќна работа на малолетни лица. Ноќната работа во индустријата се забранува за малолетни работници. Тие не смеат да работат од 19 часот до 7 часот следниот ден, бидејќи тоа се смета како ноќна работа. За вработените кои не се вработени во индустријата, работата во периодот меѓу 20 часот и 6 часот наредниот ден, се смета за ноќна работа. Со исклучок, вработените можат привремено да бидат изземени од забраната за ноќна работа во случај на несреќи, виша сила и заштита на интересите на Федерацијата на Босна и Херцеговина (во натамошниот текст: Федерација). Со согласност на трудовата инспекција на кантонот, сојузниот министер за труд и социјална политика треба да пропише со уредба кои активности се сметаат за ноќна работа во индустријата. Но, тоа до сега никогаш не е направено така што примената на одредбите за забрана на ноќната работа за малолетни лица, во пракса, може да биде злоупотребена бидејќи не постои регулатива за спроведување.

Членот 55 предвидува дека работодавачот, при влез на работникот на работа, ќе го запознае со прописите за работните односи и прописите што се однесуваат на безбедноста и здравјето при работа; тој е должен да го информира работникот за начинот како е организирана работата. Работниците имаат право и обврска да ги користат

сите заштитни мерки предвидени со прописите за безбедност и здравје при работа и сите други прописи.

Работникот има право да одбие да работи ако постои непосредна опасност по неговиот живот и здравје, а доколку пропишаните мерки за заштита не се спроведуваат, тој е должен веднаш да го извести работодавачот и надлежните во трудовата инспекција. Вработениот кој одбива да работи за причините наведени во став 3 на овој член има право на надомест на штета исто како да работел, додека пропишаните мерки за заштита на безбедноста и здравјето при работа не се спроведуваат иако, во меѓувреме, тој не е назначен на други соодветни работни места.

Член 56 предвидува дека работникот е должен по завршување на работата и времетраењето на работниот однос, да го извести работодавачот за настанатата болест што го спречува или значително го намалува неговиот капацитет за исполнување на обврските од договорот за вработување или која го загрозува животот или здравјето на другите лица со кои работникот доаѓа во контакт при извршување на задачите од договорот за вработување.

Во утврдувањето на здравствените капацитети за извршување на задачите од одредени работни места, работодавачот може да испрати работници на лекарски преглед, што е ново во споредба со стариот закон за работни односи, и значително да придонесе за безбедноста на работниците при извршување на работата или одредени задачи кои се поврзани со работата. Цената на лекарскиот преглед, како што уредува ставот 2 на овој член, се на товар на работодавачот.

Со членот 57 се уредува заштитата на малолетниците. Малолетник не може да работи посебно тешка физичка работа, особено не смее да извршува задачи за чие извршување е

потребна работа под земја или под вода, ниту други работни задачи кои можат да имаат штетно влијание или зголемен ризик врз неговиот живот и здравје, и врз развојот на моралот со оглед на неговиот ментален и физички развој. Сојузниот министер ги одредува работните места од став 1 на овој член со посебен пропис, а трудовиот инспектор ја забранува работата на малолетните лица во активностите наведени во став 1 на овој член.

Според ставот 3 на овој член работодавачот треба да им понуди на малолетните работници договор за вработување за вршење на други задачи соодветни на возраста, а ако не постои таква работа, тој е должен да им понуди преквалификација или доквалификација за друго работно место.

Ако по преквалификацијата или доквалификацијата, согласно со ставот 4 на овој член, не постојат работни места што малолетниот работник може да ги изврши, работодавачот може да го раскине договорот за вработување, на начин и под услови утврдени со овој закон.

Лекарскиот преглед на малолетниците е регулиран со член 58. Тој има за цел да ги заштити здравствените, психолошките особини на малолетникот како и неговиот физички развој; затоа тој има право на медицински преглед најмалку еднаш на секои две години. Овој член предвидува дека цената на лекарскиот преглед ќе биде на товар на работодавачот.

Член 59 содржи одредби за заштита на жената. Една жена не може да биде вработена во подземни тунели (рудници), освен ако не е вработена на управувачка позиција која не бара физичка работа или во секторот за здравствена или социјална заштита. Оваа забрана не се однесува во услови ако жената мора да помине одредено време на обука под земја, односно

мора да влезе во подземните делови на рудникот со цел да изврши нефизичка работа.

Врз основа на член 60, работодавачот не може да одбие да вработи жена кога таа е бремена и не може да го раскине договорот за вработување со жена за време на бременост, породилно отсуство или додека таа ги користи правата врз основа на бременост (или работник кој користи некои од овие права). Престанок на договорот за вработување на определено време не се смета за престанок на вработувањето.

Работодавачот не смее да бара какви било информации од вработената (жената) за бременоста, освен ако таа бара одредено право за заштита на бремените жени кое е предвидено со регулатива или со закон.

Според член 61, работодавачот е должен да ја распредели жената за време на бременоста или доењето на друго работно место, ако тоа е во интерес на нејзиното здравје и доколку таа донесе наод или мислење од лекар за нејзината состојба која бара посебен третман. Ако работодавецот не е во можност да обезбеди такво распоредување, според став 1 на овој член, жената има право на отсуство од работа со надоместок на плата согласно со колективниот договор и Правилникот за работа. Работодавачот може да прави промена на работното место на жената со друго работно место без писмена согласност од работникот.

За време на бременоста, породувањето и грижата за децата жените имаат право на породилно отсуство за период од една година без прекин. Врз основа на наодите од овластениот лекар, жената може да започне породилно отсуство 28 дена пред очекуваниот датум на породување. Жената може да користи пократко породилно отсуство, но не помалку од 42 дена по породувањето. По 42 дена по раѓањето на детето,

право на породилно отсуство може да се користи и од страна на таткото на детето, доколку родителите така се договорат. Таткото на детето исто така може да го користи правото од ставот 1 на овој член во случај на смрт на мајката, ако мајката го напушти детето или ако таа не може да користи породилно отсуство поради други оправдани причини. (Член 62 од Законот за работни односи).

Безбедноста при работа е составен дел на организацијата и извршувањето на работните процеси и се состои од мерки, постапки и активности кои создаваат услови за безбедна работа. Ова се постигнува со преземање мерки за заштита при работа и стандардизација, како и со спроведувањето на пропишаните правила за безбедност. На овој начин се создаваат услови за примена на современи технички, здравствени, социјални, образовни и други мерки за отстранување на причините кои може да резултираат со закана или оштетување на човековото тело при извршување на работата или при извршување на задачи поврзани со работата. Овие мерки за безбедност се утврдени со закон. Прописите се донесени врз основа на законот, како и врз основа на колективните договори и општите акти на работодавачот.

Правилата за безбедност на работа и при извршување на активности поврзани со работата, во однос на целите и мерките, можат да се поделат на:

1. Мерки кои директно обезбедуваат заштита при работа;
 2. Мерки кои се однесуваат на условите за работа;
 3. Мерки кои се однесуваат на посебна заштита при работа.
1. Мерките кои директно обезбедуваат безбедност при работа вклучуваат три сегменти на правила:
 - Општи мерки кои се утврдени за сите работни места

- Конкретни мерки што се применуваат за одделни позиции поради специфичниот ризик, а не можат да се отстранат со мерките на општата безбедност;
- Мерки кои се потребни за одредена организација или работодавец.

2. Општите мерки вклучуваат:

- Инфраструктурни објекти;
- Заштитни уреди и други форми на обезбедување на опремата за работа;
- Мерки кои штитат од прекумерна бучава и вибрации во работната средина;
- Мерки кои се однесуваат на безбедноста на движење на работниците при работа и во транспортот;
- Мерки на безбедност при користење на електрична енергија;
- Мерки за заштита од опасни и штетни материји;
- Заштита од пожар и експлозија;
- Осветлување и микроклима во работните простории;
- Одржување на хигиенски услови за работа;
- Обезбедување на опремата во просториите итн.

3. Со посебни мерки се дефинирани одделните видови на технолошки процеси за одредена активност, алатките за работа, доколку поради специфичноста на работата и опасноста не може да обезбеди заштита со општи мерки и се однесуваат на работни места:

- Кои се вршат под земја;
- Кои се вршат под вода;
- Кои се вршат на отворен простор;
- Кои се вршат на висина или на покачени делови;
- На подвижни објекти;
- Кои вклучуваат технологија и хемиски процеси.

Со посебни правила се определени мерките за заштита на работното место, при што должината на работното време и ноќната работа, како и работата во смени и одморот, се внимава директно да влијаат на безбедноста при работата. Определени мерки треба да вклучат одредби во врска со случаите и условите во кои се обезбедува сместување, храна и превоз до и од работа на работниците. Со посебни мерки се утврдува на кои работни места жените, малолетните лица и лицата со посебни потреби не можат да се распоредат.

МЕРКИ КОИ МОРААТ ДА СЕ СПРОВЕДУВААТ ОД СТРАНА НА ОДРЕДЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ ИЛИ РАБОТОДАВАЧИ

Инвеститорите и организациите кои имаат проектна документација на инвестиционите објекти се должни да ги применуваат пропишаните правила за заштита при работа во текот на подготовка на документација, и да ги имплементираат директно во текот на спроведувањето на проектите. Исто така, како составен дел на секој инвестициски проект е посебниот додаток - проект за заштита при работа со опис на опасности кои можат да се случат, како и мерките за заштита. Назначени се, исто така, правата и обврските на сите органи и субјекти во однос на безбедноста при работа кои учествуваат во проектот како инвеститори, инженери или како изведувачи на проектот.

Должни да се придржуваат на пропишаните мерки на безбедност се и производителите на средствата за работа и на механизацијата потребна за работа како и производителите на опрема за лична заштита, а работниците мораат да ги следат упатствата за работа во текот на производството.

Работодавачите и градежните изведувачи се должни да ги извршуваат своите задачи со сите неопходни подготвителни активности на градилиштата и да им обезбедат на работниците прописи за заштита на работа.

Работодавачите се обврзани да обезбедат постојан мониторинг и инспекција на безбедноста при работа како и на периодичните алатки, со цел да се осигури безбедноста на работниците. Посебните прописи мора да бидат извршени како и периодичните прегледи и испитувања на средствата за работа, опрема, работни и помошни простории, инструменти и опрема за лична заштита на работниците при работа.

ДОНЕСУВАЊЕ НА НОВИОТ ЗАКОН ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ЗДРАВЈЕ ПРИ РАБОТА

Сегашниот Закон за здравје и безбедност при работа е донесен во Сојузна Република Босна и Херцеговина и е сосема несоодветен на современите достигнувања во оваа област, новите технологии и модерните производствени односи. Федералната влада го одобри нацртот на новиот закон, што е значително подобрен и беше создаден со помош на работодавачите и синдикатите кои дадоа особен придонес во создавањето на текстот. На седницата на Економскиот и социјален совет за територијата на ФБиХ, истиот доби позитивно мислење со препораки до парламентот за негово одобрување.

Сепак, со оглед на тоа што истиот е во негова надлежност, Министерството за труд и социјална политика на Федерацијата на БиХ испрати делови од Законот до кантонските собранија, кои мораа да дадат своја согласност за усвојување, пред истиот да биде испратен во собраниска процедура, но следните шест месеци никој од кантонот не испрати одговор.

Законот за здравје и безбедност при работа, кој е во сила, беше усвоен во 1990 година. Како важен дел од реформата на работното законодавство, беше неопходно истиот да се модернизира и усогласува според промените и да се обезбеди систем на правила чија примена, пред сè, ќе постигне: спречување на појавата на повреди, професионални заболувања и други болести поврзани со работата, посебна заштита на жените во однос на мајчинството, децата, инвалидните лица и оние со професионални заболувања од понатамошно оштетување на здравјето и оштетување на работната способност, да се зачува работната способност на постарите работници во границите на нивната возраст и заштита на работната средина.

Покрај тоа, донесувањето на Законот ќе го хармонизира законодавството според Конвенцијата бр. 155 - Конвенција за безбедност и здравје при работа и според Препораката бр. 164 за безбедност и здравје во работната средина на Меѓународната организација на трудот, како и одредбите од Европската социјална повелба во врска со правото на работниците на безбедни и здрави услови за работа, кој Босна и Херцеговина ги има прифатено и ратификувано.

Во процесот на подготовка на текстот, исто така, се користени одредбите на Рамковната директива на Советот на Европската заедница ЕУ 89/391/ЕЗ (1989) за воведување мерки за да се поттикне подобрувањето на безбедноста и здравјето на работниците на работното место, а истата содржи општи

принципи во однос на спречување на професионални ризици, безбедност и здравјето при работа и елиминирање на ризиците кои можат да предизвикаат несреќи. Конечно, овој Закон предвидува и ефективна и доследна примена на инспекциите со кои треба да се преземат соодветни мерки за работа во рамките на овластувањата утврдени со закон.

Со овој закон се утврдуваат правата, обврските и одговорностите на работодавачите и вработените во однос на спроведување и подобрување на безбедноста и здравјето при работа, системот на правила со чија примена се постигнува спречување на повреди, професионални заболувања и други болести поврзани со работата, како и заштита на животната средина. Исто така, утврдени се и определени термините кои се користат во законот со нивно точно утврдено значење.

Утврдена е обврската на работодавачот кој подготвува техничка документација за објекти и техничко-технолошки процеси со цел да се дизајнираат и применуваат пропишаните мерки на безбедност и здравје при работа, со идентификување на сите ризици и мерки за нивно отстранување. Предвидена е обврска за издавање на одредени документи во кои ќе биде наведено дека истите се направени во согласност со закон или друг пропис.

Предвидена е обврска за работодавачот што не работи на изградба на згради и техничко-технолошки процеси, за вршење на работи според техничката документација, но поседува дозвола и е вклучен во креирањето на мерките за безбедност и здравје при работа. Работодавачот е должен, исто така, да изготви студија за компанијата на лице место и да изработи елаборат кој ќе му послужи на главниот изведувач, или инвеститор, студија за компанијата кога двајца или повеќе работодавачи го користат истиот простор за извршување на работните задачи.

Сите средства за работа може да се користат само ако со соодветен документ се докажува дека прописите се соодветни и обезбедуваат безбедност и здравје при работа. Огромна е улогата и обврската на производителите и увозниците на опрема за работа и средствата и опремата за лична заштита, како и на производителите и увозниците на опасни супстанции. Тие мора да обезбедат документи со кои докажуваат дека истите одговараат на меѓународните и техничките прописи, како и да обезбедат упатства за употреба, одржување и функционирање, преведени на официјалните јазици во Ф БиХ.

Општите обврски на работодавачот се однесуваат на организацијата на работата во областа на безбедноста и здравјето при работа: прва помош, заштита од пожар и евакуација на работниците, информирање на работниците, консултирање и вклучување на работниците и нивните претставници и обука на работниците. Исто така, мора да бидат воспоставени начела со кои работодавачот ќе го набљудува спроведувањето на мерките за безбедност и здравјето при работа.

Посебни обврски на работодавачот се: со претходни проценки на ризикот на работното место се креираат правилата за безбедност и здравје при работа во компанијата, како и правилата за превенција и заштита на правата и обврските на соработниците и работниците во оваа област.

Исто така, предвидени се со општ принцип и содржани во сите меѓународни документи мерките за заштита имплементирани од страна на работодавачот, а кои се однесуваат на безбедноста и здравјето на работното место и истите не треба да создаваат финансиски обврски кај работниците.

Воспоставена е обврска на работодавачот, кај работните места со поголем ризик, да вработи советник за безбедност и здравје

при работа, кој ќе извршува задачи поврзани со спречување на ризици и креирање на мерки што позитивно ќе влијаат врз безбедноста и здравјето на работниците. Обврските на советниците мора целосно професионално и независно да се исполнуваат и во никој случај не смеат да ги загрозат безбедноста и здравјето на работниците.

Со цел да се обезбеди повисоко ниво на заштита, работниците мора да бидат информирани за ризиците по нивната безбедност и здравје при работа и за мерките кои се потребни за нивно намалување или елиминирање. Во согласност со Директивата на Советот на Европската заедница за воведување мерки за да се поттикне подобрувањето на безбедноста и здравјето на работниците на работното место, се предвидува основање на Комисија за безбедност и здравје при работа како задолжителен консултативен орган на работодавачите кои вработуваат повеќе од 50 работници.

Свест, дијалог и учество на работниците во сите прашања во врска со безбедноста и здравјето при работа, исто така, се обезбедува со помош на комесарот за безбедност и здравје при работа избран од страна на работниците кај работодавачот кој има повеќе од 15 работници. Во случај работниците да не успеат да изберат комесар за безбедност и здравје при работа во согласност со овој закон, истиот треба да биде назначен од страна на Унијата на работниците. Во Законот се наведени правата на комесарот за безбедност и здравје при работа, обврските на работодавачите во врска со неговата работа, а на тој начин се намалуваат можностите тој да се доведе во неповолна ситуација при спроведување на активностите поврзани со безбедноста и здравјето при работа.

Работодавачот не смее да дозволи независна работа на работникот кој претходно теоретски и практично не ги добил сите потребни информации за специфичноста на работата што

тој безбедно ќе ја спроведува. Обуката на работниците се врши во текот на работното време и не треба да им предизвикува никакви трошоци.

Обврските за безбедност и здравје при работа на работниците мора да бидат прецизно наведени и да им бидат јасно соопштени. Работниците треба да бидат свесни дека, доколку истите не ги почитуваат, прават сериозна повреда на работните обврски.

Работодавачот треба да им обезбеди на работниците услуги (како специфична здравствена заштита) и да обезбеди соодветна контрола на ризиците по нивното здравје. Извршување на специфични здравствени прегледи работодавачот мора да спроведе со претходен договор со здравствената установа во согласност со прописите од областа на здравствената заштита.

Пропишано е кои работни места се сметаат дека се со поголем ризик, а кои особено тешки и исцрпувачки. Обврска на работодавачот е да подготви општ акт за работни места со зголемен ризик, а кои подлежат на периодични медицински прегледи на начин утврден во соработка со Сојузното министерство за здравство.

Законот пропишува посебни обврски на работодавачот во врска со безбедноста и здравјето на особено ранливи категории работници, како што се: бремени жени, жени на породилно отсуство, доилки, малолетни лица и работници со изменета работна способност. Значајна новина е воведувањето обврски на работодавачот да обезбеди посебна осигурителна полиса за работниците кои вршат работи со зголемен ризик.

Од страна на федералните или кантонални трудови инспектори основан е инспекциски надзор над спроведувањето на овој закон, врз основа на законот и останатите прописи, техничките

прописи и стандарди кои се однесуваат на безбедноста и здравјето при работа. Особено се регулира лекувањето кое треба да биде обезбедено од страна на работодавачот во смртни случаи и несреќи при работа на еден или повеќе вработени или во случај на сериозна повреда на работа.

3.6. Безбедност и здравје при работа во Албанија

Во текот на изминатите две децении и сè уште, Албанија се соочува со брзите промени на индустријализацијата на економијата и иновациите, и од користењето на технологијата како од државните институции така и од приватниот сектор, односно компаниите. Така, се поголем број работници се изложени на физички, хемиски, биолошки и психолошки фактори на работното место. Со цел да се обезбеди заштита на работниците од повреди и болести поврзани со работата, како и за спречување на несреќи при работа, подготвени се правни документи и создадени поволни услови за работа прилагодени на потребите на работодавачите и вработените што се од суштинско значење за зголемување на мотивацијата на двете страни за да постапуваат во согласност со нив, со што се придонесува за поголема продуктивност на работното место.

Од пред 90 години, оваа компонента е во надлежност на Институтот за хигиена и епидемиологија (сега Институт за јавно здравје) во секторот за хигиена и заштита на животната средина која во минатото се состоеше од следниве сектори: професионална хигиена, хигиена на храната, општа хигиена и детска хигиена. Овој сектор е одговорен за изготвување на политики за заштита при работа и соработка со други заинтересирани страни (претприемачи, индустрија, образовен систем итн.); треба да подготви програми и проекти што ќе ги набљудуваат санитарните норми за обезбедување безбедност

и основно ниво за заштита на физичкото и менталното здравје на вработените. По 90 г., системот на владата се смени и целата економија беше подложена на процес на трансформација, движејќи се од една економија која беше целосно централизирана, кон отворена пазарна економија и консолидирање со демократскиот поредок и човековите права. Дури и областа на заштита при работа помина низ огромни промени.

Состојбата на безбедноста и здравјето при работа е утврдена преку правна рамка, од ниво на капацитетот на институциите одговорни за спроведување на прописите за заштита при работа и институциите кои обезбедуваат проверка на нивното реалното спроведување. Исто така, треба да се има предвид нивото на свесност, прифаќање, почитување и работна култура на работниците, работодавачите и самовработените лица. Подигањето на јавната свест во целина е важен одлучувачки фактор за состојбата на заштитата при работа во една земја. Достапноста, пристапот и ефикасноста на услугите за БЗР играат клучна улога во постигнувањето на стандардите за квалитет. Изборот на вистински професионалци за заштита при работа, интеграцијата на заштитата при работа во образовниот систем на различни нивоа и гранки, и политички ангажман за поддршка на ефективни проактивни политики, се клучни елементи за идентификација и подобрување на ситуацијата на безбедноста и здравјето при работа во Албанија.

Креирање пристојни и безбедни услови на работните места обезбедува позитивно влијание на вработените на целата земја, ја зголемува продуктивноста, промовира инвестиции и создава можности за работа и подобрување на моралот и задоволството од работата меѓу вработените со што се создава индустриска хармонија. Но, пазарната економија во Албанија драстично се промени; од високоцентрализирана економија, во економија со голем број работници во илјади мали и средни

претпријатија. Повеќето од овие претпријатија се нови со мал број вработени и менаџери кои главно се интересираат за подобрување на технологијата, а многу малку од нив инвестираат во подобрување на условите за работа на вработените. Од друга страна, придобивките од инвестициите во пристојни, побезбедни и поздрави работни места се игнорирани од страна на вработените и работодавачите. Оваа ситуација се објаснува со големиот број несреќи на работното место, вклучувајќи ги и смртните случаи, како и високиот степен на професионални заболувања кои често се пријавени во Инспекторатот за труд, но не се објавени од Институтот за јавно здравје. Со цел да се обезбеди заштита на работниците од повреди и болести поврзани со работата, како и за спречување на несреќите во индустријата, важно е да се подготват документи и законска инфраструктура за создавање поволни услови за работа и нивното прилагодување на потребите на работодавачите и вработените, со цел да се зголеми мотивацијата на двете страни што ќе придонесе за највисока ефикасност на работа.

НАЦИОНАЛНАТА ПРАВНА РАМКА

Во текот на последните години е подобрена законската рамка за политиката на заштитата при работа во Албанија. Развиени и подобрени се многу закони, уредби и прописи кои се однесуваат директно на политиката на заштитата при работа. За завршување на рамката за поддршка на политиката за заштита при работа, Албанија изготви стратегија за здравје и безбедност при работа за 2009-2013 година. Ова беше важен документ, не само поради фактот што отвори нови начини за подобрување на заштитата при работа врз основа на меѓународните стандарди, но и поради тоа што беа

идентификувани одредени мерки и активности потребни за постигнување на стратешките цели на ова поле.

Иако бројот на засегнатите страни вклучени во прашањата за заштита при работа е сеопфатен, соработката за промовирање на безбедноста и здравјето при работа не е посебно истакната кај разните органи како ги применуваат различните национални прописи и закони со кои промовираат безбедност и здравје само во областа на нивниот специјализиран сектор. Напорите да се инсталираат системи и инфраструктура за соработка и промовирање на културата на безбедност и здравје во Албанија се ограничени.

Системот на заштитата при работа е исто така поддржан од страна на:

Одлуката на Советот на министерот бр. 371, од 18.05.2016 г. за одобрување на „Документот за политика за безбедност и здравје при работа, 2016-2020 и акцискиот план за нејзино спроведување“, објавен во Службен весник број 90/2016 година од 27 .05. 2016;

„Законот бр. 10237 за безбедност и здравје при работа“ од 18.02.2010 г.;

Одлуката на Советот на министерот бр. 562 од 03.07.2013, за одобрување на „Правилникот за минималните барања за безбедност и здравје за употреба на личната заштитна опрема при работа“ број на легислативата 562 од 03.07.2013 г.;

Одлуката на Советот на министерот бр. 563 од 03.07.2013 година за одобрување на „Правилникот за минималните барања за безбедност и здравје за употреба на личната заштитна опрема при работа“ - број на легислативата 563 од 03.07.2013 г.

Одлуката на Советот на министерот бр. 564 кој датира од 03.07.2013 година, за одобрување на „Правилникот за минималните барања за здравје и безбедност на работното место“, решение бр 312 од 05.05.2010 година;

Одобрување на прописите "На страна на безбедноста" бр.312 од 05.05.2010 година;

Одлуката на Советот на министерот бр. 108, од 09.02.2011 "Вештини на вработените кои мора да се исполнат, специјализирани услуги кои се занимаваат со прашањата на безбедноста и здравјето при работа";

Одлуката на Советот на министерот бр. 107, од 02.09.2011 година "Составот, правилата за организација и функционирање на Советот за безбедност и здравје и претставник на вработените“;

Одлуката на Советот на министерот бр.788, од 14.12.2005 година „За утврдување на несреќа при работа од исполнување на работните задачи“;

Одлуката на Советот на министри бр. 461 од 22.07.1998 година "Регистар на работодавачи кај кои се констатирани повреди на работа и професионална болест“ 461 од 22. 07.1998 година;

Одлуката на Советот на министри бр. 520, од 06.08.2014 година - Одобрување на Регулативата "ОН безбедност и здравствена заштита на работниците од канцерогени и мутагени ризици на работното место";

Одлуката на Советот на министри бр. 521, од 06.08.2014 г. - Одобрување на регулативата „Минимални барања за безбедност и здравје на работа“;

Одлуката на Советот на министри бр. 522, од 06.08.2014 г. - Одобрување на регулативата "Безбедност и здравствена

заштита на работниците кои се подложени на ризици поврзани со хемиски агенси при работа";

Одлуката на Советот на министри бр.550, од 27.08.2014 г. - Одобрување на регулативата "Безбедност и здравствена заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на биолошки агенси на работа";

Одлуката на Советот на министри бр. 562, од 07.03.2013 г. за донесување на регулативата „Минимални барања за користење на опрема на работното место со која ќе се осигура безбедност и здравје при работа";

Одлуката на Советот на министри бр. 563, од 07.03.2013 г. за донесување на регулативата „Употреба на личната заштитна опрема со која ќе се исполнат минималните барања за безбедност и здравје при работа";

Одлуката на Советот на министри бр.564, од 07.03.2013 г., за донесување на регулативата, „Употреба на личната заштитна опрема при што ќе се исполнат минималните барања за безбедност и здравје при работа".

Во 2014 година се одобрени:

Одлуката на Советот на министерот бр. 520, од 06.08.2014, за одобрување на „Правилникот за безбедноста и здравствената заштита на работниците од канцерогени и мутагени ризици на работното место";

Одлуката на Советот на министерот бр. 521, од 06.08.2014, за одобрување на „Правилникот за минималните барања за безбедност и здравје при работа со екранизирана (дисплеј) опрема“;

Одлуката на Советот на министерот бр. 522, од 06.08.2014, за одобрување на „Правилникот за безбедност и здравствена

заштита на работниците кои во текот работата се под ризици поврзани со употреба на хемиски агенци ";

Одлуката на Советот на министерот бр. 523, од 06.08.2014, за одобрување на „Правилникот на минималните барања за безбедност и здравствена заштита на вработените лица поврзани со нивната работна сила и носивост" и укинување на членот 15.1 до 15:10, Анекс V, на Одлуката на Советот на министри 312, од 05.05.2010 година, за "Одобрување на правилата за безбедност на работното место";

Одлуката на Советот на министерот бр.550, од 27.08.2014 г. за одобрување на „Правилникот за безбедноста и здравствената заштита на работниците кои на работното место се подложни на ризици поврзани со изложување на биолошки агенци ";

Одлуката на Советот на министерот бр. 841, од 12.03.2014 г. "Заштита на работниците од ризици поврзани со механички вибрации на работното место";

Одлуката на Советот на министри бр. 842, од 12.03.2014 г. „Заштита на работниците од ризици поврзани со бучавата на работното место".

СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ

Советите за безбедност и здравје при работа, претставниците на советите за заштитата при работа и консултативните совети на вработени констатираа:

Социјалниот дијалог е инструмент со кој се создава можност за владите, организациите на работодавачите и работниците за управување со промените и постигнување на економски и социјални цели. Социјалниот дијалог значи преговори, консултации или, едноставно, размена на мислења меѓу

претставниците на работодавачите, работниците и владите. Социјалниот дијалог е важен инструмент за да се обезбеди социјален мир. Главните принципи на модерните закони за БЗР го ставаат во центар социјалниот дијалог меѓу работниците и работодавачите на ниво на компанија, преку вклучување на вработените за БЗР прашања, информирање и консултирање на вработените од страна на работодавачите во врска со она што е поддржано од Законот за заштита при работа и обврските кои произлегуваат од истиот. Пример на добар и оперативен социјален дијалог е Советот за националното трудово право. Сепак, сè уште е потребно уште многу работа за да се олесни колективното договарање на сите нивоа и да се зголеми автономијата и капацитетите на социјалните партнери да преговараат за колективните договори.

Колективно договарање: Синдикатите изразија загриженост во врска со неподготвеноста на државната институција за потпишување колективен договор. Социјалниот дијалог и колективното договарање во приватниот сектор не се целосно признати.

Синдикатите: На национално ниво, постојат два големи синдикални конфедерации.

Работодавачите и стопанските организации: Постојат голем број бизнис и организации на работодавачи во Албанија, но нивната застапеност во Националниот совет за работни односи е предводен од BiznesAlbania.

Според меѓународните стандарди, а особено во Упатството на МОТ за системи на менаџирање со БЗР е наведено е дека: работодавачите мора да овозможат воспоставување и функционирање на Комитетот за здравје и безбедност, да се признаат претставниците на вработените за безбедност и здравје, а во согласност со националното законодавство и

пракса. Во Албанија, компаниите со повеќе од 50 вработени, имаат законска обврска пред Советот да воспостават системи и правила за безбедност и заштита при работа. Ова е постигнато само во регионот на Тирана, во тесна соработка со Институт за јавно здравје. Сепак, спроведувањето на законските барања не е на задоволително ниво. Во повеќето компании, воспоставувањето на Советот за заштита при работа и застапеност на вработените се врши по службена должност. Не постои јасно толкување на законските барања за именување на претставниците на работниците и синдикатите во компаниите со помалку од 50 вработени.

ПРИОРИТЕТИ НА АЛБАНСКИТЕ СОЦИЈАЛНИ ПАРТНЕРИ ПРИ ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА И БЕЗБЕДНОСТ ПРИ РАБОТА

Стратешки Приоритет 1:

Изготвување на политики и правната рамка за заштита при работа во согласност со стандардите за работа во ЕУ и меѓународните стандарди. Цели до 2020 година: • 100% на мерките содржани во Акциониот план за заштита при работа треба да се спроведат во целост, објават и на крај да се процени нивното крајно исполнување; • 100% на регулаторната рамка за БЗР треба да се подготви и целосно имплементира. Седумте правила за БЗР треба целосно да се транспонираат и спроведат; • Годишните извештаи (вкупно пет) треба да бидат подготвени и објавени, врз основа на квалитативните веродостојни статистички информации за заштита при работа собрани преку системот на информации на трудовата инспекција.

Столб Б: Креирање пристојни услови и побезбедни работни места - обезбедување на здрава и безбедна работна средина која ќе има позитивно влијание врз целата земја, ќе ја зголеми

продуктивноста, ќе промовира инвестиции, ќе создава можности за работа и ќе го подобри моралот и задоволството од работата на вработените со што ќе се придонесе за создавање индустриска хармонија.

Стратешки приоритет 2:

Промовирање на пристојни услови за работа преку зајакнување на трипартитниот социјален дијалог што овозможува превентивни и побезбедни работни места.

Цели до 2020 година: • Зголемување на животниот век до три години • 10% намалување на вкупниот број на несреќи при работа • 20% намалување на вкупниот број на регистрирани професионални болести • 10% намалување на загубени работни денови поради отсуство на вработените од работа во текот на референтната недела - поради болест, повреда или привремена неспособност. • 10% намалување на бројот на вработените кои страдаат од долгорочни здравствени проблеми или хендикеп во категоријата на професионални заболувања.

Стратешки приоритет 3:

Развој на транспарентен и ефикасен систем на владеење и институции за заштита при работа врз основа на зајакнати инспекциски служби, кои треба со својата работа да влијаат во намалувањето на опасните инциденти/сериозни ризици, професионални болести и повреди според Законот за работни односи.

Цели до 2020 година: • Зголемување на продуктивноста на трудот за 2 процентни поени; • Намалување за 5 процентни поени на неформалната економија; • 25% зголемување на бројот на компании кои ги извршуваат своите активности во согласност со прописите за заштита при работа; • Намалување

за 5% на вкупните трошоци за приватниот сектор што произлегуваат од почитувањето на регулативата за безбедност и здравје при работа.

Важноста на безбедноста и здравјето при работа (БЗР) не се однесува само на фактот дека таа спасува животи и го штити здравјето на луѓето. На тој начин се избегнуваат големи економски загуби, се промовираат подобри услови за работа и благосостојба од работата, а тоа ги мотивира вработените за зголемување на продуктивноста и ефикасноста на работа, квалитет на производите и услугите, конкуренција на пазарот. Иако многу работи се веќе направени, а многу подобрувања постигнати во областа на заштитата при работа (како создавање основа за ново законодавство, ратификацијата на меѓународните стандарди, зајакнување на трудовата инспекција, развивање на кампањите за подигање на свеста за заштитата при работа), сепак многу предизвици во ова поле на работа не се докрај дефинирани и има уште многу што треба да се направат. Затоа сите социјални партнери и заинтересирани страни треба да преземат сериозна одговорност и да учествуваат во извршувањето на новата стратешка политика за заштита при работа. Албанија доби статус на земја-кандидат во Европската Унија, со што ја презема одговорноста за достигнување на европските стандарди во сите области, вклучувајќи ги и работните услови и заштитата при работа. Спроведувањето на принципите на заштитата при работа треба да го смени начинот на размислување на обичните вработени - од високото ниво на менаџмент, до високото ниво на професионалци, од членови на семејството - на инспекциските органи итн. Промената на пристапот, промената на навиките и промената на работната култура е од голема важност во овој процес.

4. Заклучоци

Сите социјални партнери се согласија дека има многу заеднички области во сите земји што треба во наредниот период да се развиваат подобро. Сите партнери се согласија дека инвестирањето во заштитата при работа на работното место не претставува само трошок за работодавачите бидејќи, на крајот, користа што произлегува е многу поголема. Исто така, јасно е дека сите, и работодавачите и вработените, треба да бидат повеќе вклучени во спроведување на мерките за заштита при работа, но и двете страни треба да имаат свои обврски и права. За да се подобри ситуацијата во сите земји, треба дополнително образование, согледување на добри примери и подобра соработка помеѓу сите чинители во општеството.

Со цел да се подобри оваа област, потребно е:

- Да се продолжи усогласувањето на позитивните законски прописи од сите земји со директивите на ЕУ и конвенциите на МОТ;
- Зајакнување на превентивната акција на Инспекторатот за труд;
- Постојано подигнување на свеста кај вработените и работодавачите, за важноста на безбедноста и здравјето при работа со цел да се намали бројот на повреди на работа;
- Подигање на свеста за важноста на безбедноста и здравјето при работа во основните, а особено во средните стручни училишта, и организирање креативни работилници преку кои децата ќе бидат едуцирани за БЗР;
- Подобрвање на законот за БЗР и негово итно донесување во некои земји и создавање на пристап за изменување и

дополнување на одредени закони кои ја регулираат оваа област;

- Да се продолжат трипартиитните консултации со социјалните партнери за промовирање на безбедноста и здравјето при работа;
- Спроведување на постојана обука на: работодавачите, работниците, државните службеници и вработените во владата за безбедност и здравје при работа;
- Преку соработка со медиумите треба да се работи на информирање и зајакнување на свеста кај јавноста за оваа област.

